

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра автоматизованих систем і моделювання в економіці

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістра

Оцінювання інвестиційної привабливості Хмельницького регіону
(за матеріалами Головного управління статистики у Хмельницькій області)

Галузь знань 05 Соціальні і поведінкові науки

Спеціальність 051 Економіка

Освітня програма Економічна кібернетика

Шифр ДРЕК.016001.20.01.ПЗ

Виконав: студент 2 курсу групи ЕКм20 _____

К.В. Беднарський

Керівник _____

Т.П. Завгородня

Нормоконтролер _____

В.Г. Щука

До захисту допускаю:

Зав. кафедри АСМЕ _____

П.М. Григорук

_____ 2021 р.

Хмельницький, 2021

РЕФЕРАТ

Студент Беднарський Костянтин В'ячеславович.

Керівник Завгородня Тетяна Павлівна.

Тема роботи «Оцінювання інвестиційної привабливості Хмельницького регіону (за матеріалами Головного управління статистики у Хмельницькій області)».

Пояснювальна записка до роботи включає 64 сторінки, 15 таблиць, 5 рисунків, перелік джерел посилань з 54 найменувань.

Ключові слова: ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ, ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПОКАЗНИК, КАПІТАЛОВКЛАДЕННЯ, МЕТОД ГОЛОВНИХ КОМПОНЕНТІВ, РЕГІОН.

Об'єкт дослідження: інвестиційна діяльність регіону як складової економічної системи країни.

Предмет дослідження: моделі та методи оцінювання інвестиційної привабливості регіону.

За результатами дослідження розглянуто сутність регіонального розвитку в контексті соціально-економічних пріоритетів держави, змістове наповнення категорії інвестиційної привабливості регіону, сучасних підходів до її оцінювання дослідження стану інвестиційної діяльності в Україні, проведений аналіз показників інвестиційної діяльності Хмельницької області, здійснено оцінювання рівня інвестиційної привабливості Хмельницької області.

Отримані результати можуть бути використані при розробці залучення інвестицій в економіку області.

Підпис автора _____

Дата подання до захисту дипломної роботи _____

ЗМІСТ

С.

Вступ	5
1 Сутність та методи оцінювання інвестиційної привабливості регіону.....	7
1.1 Регіональна інвестиційна політика як соціально-економічного розвитку України	7
1.2 Інвестиційна привабливість як домінанта стійкого розвитку регіонів	12
1.3 Аналіз підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіону	20
2 Аналіз показників інвестиційної діяльності	31
2.1 Характеристика України за показниками інвестиційної діяльності....	31
2.2 Характеристика Хмельницької області за показниками інвестиційної діяльності	36
3 Оцінювання інвестиційної привабливості Хмельницької області.....	45
3.1 Використання методу головних компонентів для оцінювання інвестиційної привабливості Хмельницької області.....	45
3.2 Використання технології інтегрального оцінювання для оцінювання інвестиційної привабливості Хмельницької області.....	51
Висновки	56
Перелік джерел посилання	59

ВСТУП

Трансформаційні та глобалізаційні процеси, що відбуваються у світовій економічній системі впродовж останніх десятиліть, здійснюють істотний вплив на характер взаємовідносин між суб'єктами господарювання на всіх рівнях. За таких умов особливий вплив на соціально-економічні перетворення здійснює розвиток окремих територіальних утворень, зокрема, регіонів. Можна констатувати, що фокус таких трансформацій зміщується з національного рівня на регіональний. Додатковим чинником, який актуалізує значимість таких трансформацій, є рух України інтеграції у світовий економічний простір. Це свідчить про зниження ролі та впливу держави на соціально-економічний розвиток. Наслідком цих процесів є перехід до багатоцентристської регіональної політики, що проявляється у зростанні ролі місцевого самоврядування і, як наслідок, в утворенні територіальних громад.

Децентралізація надала більші можливості для залучення інвестицій, внаслідок чого отримують фінансування безпосередньо з державного бюджету, а не опосередковано. За даними, представленими в рейтингу інвестиційної привабливості країн «Міжнародний бізнес-компас BDO» у 2018 році [13], Україна за рік піднялася на три позиції. Ще одним джерелом фінансових ресурсів на регіональному рівні виступають кошти місцевих підприємств і організацій, що також здійснює позитивний вплив на розвиток бізнес-середовища в регіоні. Залучення інвестицій для реалізації програм розвитку регіону сприятиме реалізації його економічного, інтелектуального та виробничого потенціалу, пошуку бізнес-партнерів, підвищенню конкурентоспроможності і, зрештою, забезпеченню стійкого соціально-економічного розвитку. Такі програми потребують значного обсягу фінансових ресурсів. Вони не можуть бути в повній мірі забезпечені виключно шляхом залучення коштів державного та місцевих бюджетів. Тому пошук зовнішніх фінансових донорів для забезпечення можливостей вирішення

завдань соціального та економічного розвитку регіону є ключовим завданням інвестиційної політики.

Отже, важливим важелем успішної реалізації регіональної політики держави виступає фінансова самодостатність регіонів, яка в значній мірі визначається інвестиційною привабливістю регіонів.

Тому питання, пов'язані з виявленням сутності та основних тенденцій регіонального розвитку в умовах дестабілізуючих зовнішніх збурень, пов'язаних, зокрема, і з наслідками пандемії Covid-19, оцінюванням їх спроможності до залучення інвестицій набувають особливої значимості, а тому є актуальними і потребують досліджень.

Об'єктом дослідження виступає інвестиційна діяльність регіону як складової економічної системи країни.

Предметом дослідження є моделі та методи оцінювання інвестиційної привабливості регіону.

Відповідно до сформульованої мети, об'єкта і предмета дослідження, завданнями дипломної роботи є:

- дослідження сутності регіонального розвитку в контексті соціально-економічних пріоритетів держави;
- аналіз сутнісного наповнення категорії інвестиційної привабливості регіону, сучасних підходів до її оцінювання;
- дослідження стану інвестиційної діяльності в Україні;
- аналіз показників інвестиційної діяльності Хмельницької області;
- оцінювання рівня інвестиційної привабливості Хмельницької області.

Інформаційною базою дослідження є публікації за темою дослідження, матеріали Державної служби статистики України, Міністерства розвитку громад та територій України, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Головного управління статистики у Хмельницькій області, результати власних досліджень автора.

1 СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

1.1 Регіональна інвестиційна політика як соціально-економічного розвитку України

Важливу роль у розвитку та встановленні територіальної інфраструктури кожної держави в контексті економічного, соціального, екологічного та науково-технічного розвитку відіграють регіони як окремі територіальні утворення. Вони є частинами цілісної соціально-економічної та адміністративної системи країни, вирізняючись при цьому певною господарською спеціалізацією. Відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» [26], регіон ототожнюється з обласним рівнем адміністративно-територіального поділу, і в цьому контексті терміни «регіон» і «область» є взаємозамінними.

Серед основних характеристик регіону виділимо такі [22]:

- територіально-виробнича структура, обтяжена економічними зв'язками в сукупності усіх міст і населених пунктів адміністративної території (області);
- інтегроване економічне середовище з переважно замкнутим виробничим циклом;
- виробництво кінцевої продукції на основі регіонального розподілу праці;
- функціонально-просторове середовище, де узгоджуються всі наявні на певній території чинники економічного відтворення;
- єдина комунікаційна, транспортна й економічна система; – відносна самостійність господарювання в межах єдиного виробничого комплексу, забезпеченого власними трудовими, матеріальними і фінансовими ресурсами;
- регіональний ринок товарів і робочої сили та ринкова інфраструктура.

Регіональний розвиток за своїм змістовим наповненням є економічною концепцією, яка відображає взаємозв'язки між економічною діяльністю територіально-географічних об'єктів. Ми погоджуємося з думкою Г.В. Возняк [12, с. 41] стосовно характерних особливостей категорії регіонального розвитку:

а) вектор розвитку регіону має бути орієнтований на зниження дотаційності та забезпечення саморозвитку регіону шляхом активізації внутрішніх потенційних можливостей;

б) розвиток регіону, як стратегічна ціль державної регіональної політики, обумовлюється не тільки економічним зростанням, але, значною мірою, і державною бюджетною політикою;

в) сучасна політика регіонального розвитку має базуватися на такій парадигмі, яка б враховувала інтереси регіонів, здобутки міжсекторного співробітництва, децентралізацію влади та збалансованість (бюджетну, економічну, соціальну, політичну).

Стійкий регіональний розвиток детермінується безперервним інвестиційно-інноваційним стимулюванням економічних процесів. Відсутність регіональної інвестиційно-інноваційної моделі розвитку регіону не дозволяє розробити та реалізувати комплекс заходів, спрямованих на протидію сучасним викликам та збуренням.

Як зазначає Н. В. Коваль [32, с. 46], «реалізація стратегії ефективної інвестиційної діяльності на регіональному рівні зумовлює вирішення не лише економічних завдань, зокрема зростання валового регіонального продукту та конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів, а й соціальних – зменшення безробіття, підвищення життєвого рівня населення У зв'язку з цим актуалізуються питання формування ефективної інвестиційної політики, яка дає імпульс інвестиційній діяльності. Її наукове обґрунтування сприятиме залученню необхідних обсягів інвестицій, котрі забезпечуватимуть соціально-економічний розвиток регіону».

Інвестиційна політика є комплексною категорією, її реалізація проявляється на трьох ієрархічних рівнях:

- державному, який в свою чергу містить галузевий та регіональний рівень;
- окремих суб'єктів господарювання;
- окремих індивідуальних інвесторів.

Регіональний рівень державної інвестиційної політики передбачає використання системи заходів, спрямованих на залучення та ефективне використання інвестиційних ресурсів, які надходять від суб'єктів господарювання усіх форм власності для забезпечення стабільного соціально-орієнтованого розвитку регіону. В наведеному контексті ми підтримуємо думку М.А. Вознюка [11, с. 23-24], щодо того, регіональна інвестиційна політика відображає систему цілей та заходів стимулювання інвестиційної діяльності, які спрямовані на підвищення інвестиційної привабливості регіону з відповідною активізацією інвестиційної діяльності усіх його бізнес-одиниць. Ядром такої політики виступають інвестиційні механізми, ефективна реалізація яких забезпечує стабільне соціально-економічне зростання регіону. Реалізація означених механізмів ґрунтується на стимулюванні інвестиційної активності регіональних суб'єктів господарювання та створенні умов для сприятливого інвестиційного клімату, збалансуванні економічних і соціальних інтересів на всіх рівнях: загальнодержавному, регіональному та місцевому з паралельним визначенням пріоритетних напрямів регіонального розвитку, які в найбільшому ступені сконцентровані на забезпеченні досягнення визначених поточних та довгострокових цілей соціально-економічного розвитку регіону.

Важливою складовою активізації інвестиційної діяльності є впровадження державно-приватного партнерства на загально державному, регіональному та місцевому рівнях з одночасним стимулюванням залучення приватних інвестицій у реальний сектор економіки. При цьому необхідно також забезпечити інвестування коштів регіонального та місцевих бюджетів у

непривабливі для приватного інвестора інфраструктурні об'єкти, які у той же час є стратегічно важливими для регіону та проекти, зокрема такі, що забезпечують екологічну безпеку регіону. Важливим є активізація інформаційної та комунікаційної активності, яка забезпечить створення позитивного іміджу регіону для потенційного інвестора з наданням максимально розгорнутої інформації в напрямку інвестиційних пропозицій та переваг інвестування в конкретні бізнес-одиниці регіону або регіональні програми.

Результатом реалізації регіональної інвестиційної політики є також зниження інвестиційних ризиків, формування достатнього інвестиційного потенціалу регіону й зростання його інвестиційної привабливості.

Як зазначає В. Гомольська [16, с. 64], інвестиційний потенціал – це «сукупність наявних ресурсів та управлінських здібностей щодо їх оптимального використання, які в поєднанні з умовами зовнішнього середовища та залежно від об'єкта застосування протягом певного часу приводять до якісних змін у результатах господарчої діяльності економічної системи в цілому». На формування інвестиційного потенціалу регіону впливають основні макроекономічні показники, серед яких важливими є показники внутрішніх та зовнішніх інвестицій; характеристики, що відображають наявність на території регіону факторів виробництва: ресурсних, сировинних, фінансових, інтелектуальних, трудових. Також на потенціал впливає споживчий попит населення, який є важливим чинником стимулювання виробництва продукції та надання послуг.

Інвестиційний ризик є мірою потенційних втрат інвестиційних ресурсів або доходу від їх реалізації. Він залежить від таких чинників, як:

- тенденції соціально-економічного розвитку регіону;
- збалансованість регіонального бюджету;
- достатність фінансових ресурсів суб'єктів господарювання стабільного для ведення своєї виробничо-господарської діяльності;

– рівень політичної стабільності в регіоні, який в значній мірі залежить від структури політичних симпатій населення, зокрема за результатами останніх парламентських або президентських виборів, легітимністю органів місцевої влади та ступенем довіри до неї тощо;

– екологічний стан.

Привабливість регіону для інвесторів певною мірою визначається його іміджем, який є його комплексним прообразом, що формує для потенційних інвесторів стійке уявлення про сильні сторони та ключові переваги як територіального розташування регіону, так галузей господарювання, які є домінуючими в регіоні та найбільш успішні підприємницькі структури, що провадять діяльність на території регіону. Такий імідж формується в результаті застосування виваженої соціальної політики, економічної та екологічної діяльності. Також до репутаційних чинників можна віднести застосування комунікаційних зв'язків, спрямованих на комплексне просування продукції і послуг виробників на зовнішні ринки із застосуванням всіх маркетингових інструментів. Як зазначають О. Ю. Матвеева, А. С. Міняйло [38, с. 83], «в умовах формування засад забезпечення сталого розвитку регіону регіональна економічна політика має спрямовувати свої зусилля на підвищення маркетингової складової публічного управління нарощенням конкурентних переваг регіону, активізацію роботи з розробки та просування регіонального бренду, формування та корекції його іміджу, розширення кола потенційних інвесторів. Адже бренд регіону – потужний інструмент реалізації стратегії регіонального розвитку, який дозволяє об'єднати інтереси різних груп, від яких залежить її успіх, – населення, бізнесу, зовнішніх інвесторів, органів державного управління. При цьому бренд регіону виконує як економічну функцію важеля створення доданої вартості, так і важливу соціальну роль, виступаючи дієвим інструментом підвищення життєвої мотивації мешканців регіону».

Ми погоджуємось із думкою, висловленою в роботі [10, с. 136], що «імідж регіону складається із сукупності іміджевих характеристик галузевих

складових, зокрема, економічного, соціального, політико-правового, культурно-історичного іміджу. При цьому окремі складові можуть досить швидко змінюватися під впливом різнорідних чинників, а інші – залишатися без суттєвих змін». За умов зростання ролі інвестиційної складової у процесах забезпечення стійкого розвитку регіонів забезпечення позитивної динаміки наведених характеристик є вкрай важливим завданням органів місцевого управління.

Співвідношення інвестиційного потенціалу та інвестиційного ризику визначає рівень інвестиційної привабливості регіону, який відображає та потенційну можливість для інвестора отримати вигоду з урахуванням нейтралізації та нівелювання можливих ризиків інвестування очікуваними надходженнями.

Зростання частки інноваційно-активних підприємств у регіоні є важливою передумовою стабілізації і розвитку регіональної економіки. Тому інвестиційна привабливість регіону виступає незаперечним чинником стійкого соціально-економічного розвитку як цієї структурної одиниці, так і країни в цілому. При цьому державні інституції відіграють у цьому процесі роль координуючого органу, запобігаючи економічній відокремленості регіонів.

1.2 Інвестиційна привабливість як домінанта стійкого розвитку регіонів

Інвестиційна привабливість є домінуючим чинником активізації інвестиційних процесів на регіональному рівні, що особливо проявляється в сучасних умовах господарювання, які характеризуються управлінською, фінансовою та регуляторною децентралізацією. Високий рівень інвестиційної привабливості сприяє надходженню інвестицій, позитивно впливаючи на рівень зайнятості населення та поліпшуючи тим самим краще соціальне

середовище в соціально-економічне становище в країні в цілому. Тому залучення інвестицій в економіку регіонів є одним з найважливіших завдань у сучасних економічних умовах господарювання. Інвестиційна привабливість визначається через поєднання характеристик, засобів, можливостей, що відображають у сукупності потенційний платоспроможний попит на інвестиції. По суті, інвестиційна привабливість регіону – це характеристика, що відображає вигідність або невигідність вкладення грошових коштів в цей регіон [46].

Ми погоджуємось з думкою О. Бражко [8, с.18], що «інвестиційна привабливість у загальному сенсі – це інтегральна характеристика, достатня соціально-економічна, організаційно-правова, морально-психологічна і суспільно-політична зацікавленість суб'єкта інвестиційної діяльності вкладати свої кошти у той або інший об'єкт». Більш розгорнуте визначення дає Г.В. Лещук [37, с. 145], як відзначає, що інвестиційна привабливість – це «комплексна характеристика об'єкта інвестування за допомогою якісних та кількісних параметрів, заснованих на аналітичних і прогнозних даних, які відображають рівень ризику – ймовірності втрати інвестиційного доходу, рівень прибутковості використовуваних активів та доцільності інвестування у даний об'єкт».

Слід відзначити, що категорія «інвестиційна привабливість регіону» була визначена вітчизняними інституціями: Агентством із питань запобігання банкрутству підприємств і організацій та Державним комітетом статистики України у 1998 році [44], [45]. В них містився формалізоване визначення інвестиційної привабливості як міри відповідності регіону основним цілям інвесторів, які полягають у забезпеченні прибутковості, безризиковості та високій ліквідності інвестицій.

На даний час існує багато різноманітних підходів до змістового наповнення категорії інвестиційної привабливості регіону. В таблиці 1.1. наведені найбільш типові підходи науковців.

Таблиця 1.1 – Сутнісне наповнення категорії інвестиційної привабливості регіону

Автор, джерело	Трактування категорії інвестиційної привабливості регіону
Лещук Г.В. [37, с. 145]	інтегральний показник, який ґрунтується на сукупності економічно-фінансових показників, критеріїв державного, нормативно-правового, політичного, природно-кліматичного, демографічного, інфраструктурного і соціального розвитку, що визначають обсяги інвестування в економічний простір регіону та інтенсивність залучення інвестицій в основний капітал, оцінку інвестиційного потенціалу та інвестиційних ризиків.
Матвєєва О. Ю., Міняйло А. С. [38, с. 79]	інтегральна характеристика його можливостей стосовно залучення інвестицій, що знаходяться під впливом сукупності геополітичних, організаційно-управлінських, економічних, екологічних та соціальних чинників.
Гелеверя Є. М., Сергієнко Ю. І. [14, с. 113]	відносне поняття, яке відображує думку певної групи інвесторів відносно співвідношення рівня ризику, рівня прибутковості і вартості фінансових ресурсів в тій або іншій державі, регіоні або галузі.
Давиденко Н.М. [20, с. 87 – 88]	сукупна характеристика умов певної території країни, яка включає оцінку рівня розвитку нормативно – правового забезпечення, інвестиційної інфраструктури, людського капіталу, фінансових можливостей, що істотно впливають на формування прибутковості основних засобів, які вкладаються, та інвестиційних ризиків.
Кербікова А. С. зі співавторами [31, с. 11]	до критеріїв інвестиційної привабливості регіону потрібно віднести: виробничий потенціал (потенціал основних засобів); трудовий потенціал (вартість, освіченість); природно-ресурсний потенціал (баланси енергетики, земельних ресурсів, природних ресурсів); потенціал економічної інфраструктури; інноваційний потенціал; потенціал соціальної інфраструктури; потенціал транспортної доступності; природоохоронний потенціал; потенціал ємності ринку. рівень економічного розвитку; стан довкілля; рівень загальної безпеки; економічно-правове середовище (фінансова стабільність, податкові пільги для інвестора, відсутність податку на інвестиції, очікування економічної активності, рентабельність у виробничих галузях та галузях спеціалізації); активність регіону щодо інвесторів, інвестиційна діяльність у регіоні.
Завадських Г.М. [25, с. 153]	сукупність політичних, соціальних, інституціональних, екологічних та економічних умов функціонування регіону, що забезпечують стабільність інвестиційної діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів.
Козяр Н.О. [33, с. 68]	це сукупна характеристика окремих територій країни з погляду інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення фінансових ресурсів, що істотно впливають на формування прибутковості засобів, що вкладаються, і інвестиційних ризиків.

Аналізуючи представлені підходи науковців, можна зробити висновок, що визначення сутності інвестиційної привабливості регіону ґрунтується на її сприйнятті, як інтегральної характеристики, які відображає як умови проведення господарської діяльності, так і фактори, що на неї впливають. Це дозволяє виявити концептуальні погляди науковців за трактування досліджуваної категорії. Ми погоджуємося з думкою Г.В. Лещук [36, с. 94] з приводу того, що «еволюція поняття «інвестиційна привабливість регіону» в сучасних умовах набуває також контексту потенційної та реальної інвестиційної привабливості (інвестора)». Цю думку підтверджують й науковці Н. Давиденко зі співавторами та Г. Годлевська-Майковська [1], [3]. Зокрема, вони визначають потенційну інвестиційну привабливість як сукупність регіональних переваг розташування регіону, які здійснюють істотний вплив на досягнення цілей інвесторів. Її фундаментом виступає система показників соціально-економічного розвитку регіону та рівень розвитку необхідної інфраструктури. Останнє зумовлює необхідність проведення комплексного аналізу інвестиційної інфраструктури регіону в ході оцінювання його інвестиційної привабливості.

У той же час реальна інвестиційна привабливість являє собою здатність регіону відповідати очікуванням інвестора та здійснювати вплив на формування фінансового капіталу інвестицій. Тому можна стверджувати, що інвестиційна привабливість регіону є результатом поєднання різних факторів, що визначають поведінку існуючих та потенційних інвесторів.

Функціонування світового інвестиційного простору підлягає законам ринкової конкуренції. Найбільші за обсягом та найефективніші інвестиції залучаються до тих країн та їх територіальних одиниць, де реалізація регіональних інвестиційних стратегій є найбільш ефективною. Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та належного рівня інвестиційної безпеки набуває стратегічної важливості. Успішна реалізація цього завдання визначає успішне вирішення завдань соціально-економічного розвитку та здатності модернізації національної економіки шляхом впровадження

інновацій. Тому пошук шляхів підвищення інвестиційної привабливості суттєва пов'язаний з оцінюванням реального стану та перспектив провадження інвестиційних процесів. В цьому контексті визначення та систематизація чинників, що впливають на інвестиційне середовище, набуває особливого значення.

До комплексу таких чинників, що відображають умови здійснення інвестиційної діяльності, належать [14]:

- рівень розвитку продуктивних сил;
- рівень розвитку інвестиційного ринку;
- рівень розвитку фінансово-кредитної системи;
- розвиненість законодавчо-нормативної бази держави;
- прозорість та умови провадження інвестиційної діяльності для іноземного інвестора;

Стосовно інвестиційної привабливості, то можна виділити три групи чинників, які її визначають [10]:

- статичні, які не підлягають впливу управлінських структур, а тому є мало керованими;
- інерційні, які для їх цілеспрямованої позитивної зміни потребують системного та довготривалого управлінського впливу;
- динамічні, для який управлінський вплив на них зумовлює відповідну динамічну реакцію.

Взаємозв'язок між наведеними групами факторів та їх вплив на інвестиційну привабливість регіону представлено на рисунку 1.1 [38].

З позиції інвесторів, визначальними для інвестиційної привабливості регіону є групи факторів, які відображені на рисунку 1.2 [14].

Складність та багатоаспектність виділених сукупностей чинників зумовлює необхідність збору значного масиву статистичної інформації та застосування відповідного аналітичного інструментарію для оцінювання інвестиційної привабливості регіону.

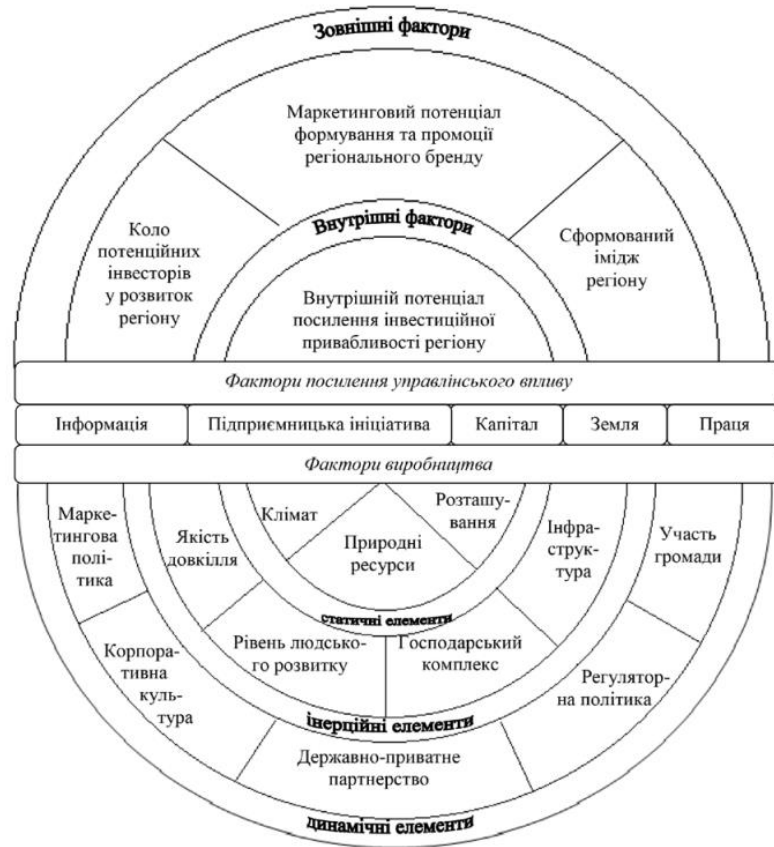

Рисунок 1.1 – Взаємозв’язок та вплив факторів на інвестиційну привабливість регіону [38]

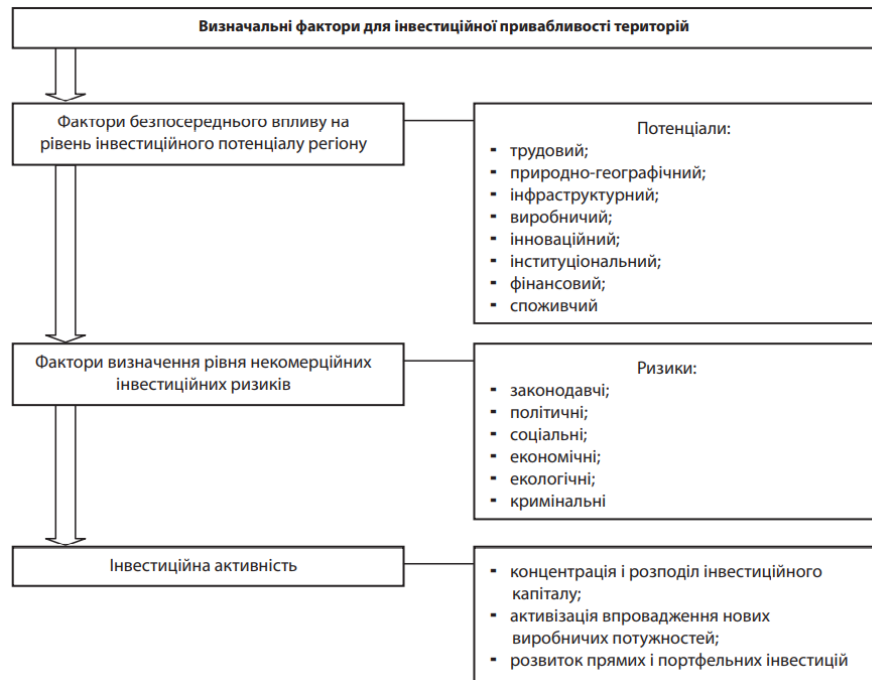

Рисунок 1.2 – Визначальні групи факторів для інвестиційної привабливості регіону [14]

Таким чином, проведений аналіз показує, що інвестиційна привабливість регіону є складною багатогранною економічною категорією і відображає комплексність регіонального простору з точки зору наявного інвестиційного клімату, стану та рівня розвитку відповідної інвестиційної інфраструктури.

Вона в науковій літературі розглядається, як характеристика об'єкта інвестування, що відображає ступінь доцільності вкладення фінансових ресурсів у даний об'єкт. Ця категорія безпосередньо пов'язана з рівнем соціально-економічного розвитку регіону, ступенем його конкурентоспроможності. Вона виступає відображенням можливостей, переваг та недоліків, які враховуються потенційними інвесторами. Фактично Інвестиційна привабливість є як якісною характеристикою, так і кількісною мірою об'єкта потенційного інвестування в конкретний період час. Вона визначається сукупністю об'єктивних і суб'єктивних факторів, які визначають рішення інвестора щодо доцільності інвестування у даний об'єкт та спроможності об'єкта інвестування реалізувати інвестиційний проєкт.

Інвестиційна привабливість значною мірою визначає інвестиційний клімат. Хоча деякі науковці ототожнюють ці категорії, ми будемо розмежовувати їх. Інвестиційний клімат як особлива підсистема національної економічної системи, визначає передумови для оптимального використання економічних, виробничих та суспільних відносин у науково-технологічному розвитку продуктивних сил шляхом залучення їх до активної інвестиційної діяльності. Він характеризує умови для фінансових інвестицій в бізнес-структури регіон, відображає ризики, пов'язані з вкладеннями. Важливою складовою інвестиційного клімату виступає надання інвесторам гарантій щодо їх діяльності, оскільки для інвестора важливим є зниження ризиків втрати коштів.

Інвестиційний клімат є результатом великої кількості взаємопов'язаних процесів, які відбуваються в суспільстві економічного, політичного, соціально-психологічного, інноваційного, інфраструктурного, нормативно-

правового, екологічного, кримінального характеру. Він формується під впливом політичних, соціально-економічних, інноваційних, екологічних, правових, технологічних та інших факторів, які в кінцевому рахунку визначають ступінь ризику інвестицій і можливість їх ефективного використання. Інвестиційний клімат виступає характеристикою рівня розвитку інвестиційних процесів у регіоні, що формуються при провадженні інвестиційної діяльності під впливом сукупності взаємопов'язаних чинників і визначають можливість ефективного використання інвестицій.

Слід зазначити, що ці фактори мають як об'єктивний характер, який визначається територіальними особливостями, так і суб'єктивний характер, який залежить від регіональної інвестиційної політики, дій органів влади щодо управління інвестиційною діяльністю. Виділення таких факторів дозволяє враховувати наявну інформацію в процесі оцінювання інвестиційної привабливості регіону, виявити слабкі місця стратегії залучення в регіон інвестицій, раціонально скоординувати сукупність заходів, спрямованих на підвищення інвестиційної активності, встановити пріоритети інноваційної активності. На сприятливість інвестиційного клімату впливає нормативно-правова база, зокрема, податкове законодавство. Цей фактор забезпечує відкритість і прозорість фінансових операцій щодо інвестування.

Важливими в цьому плані є оцінки перспективності розвитку регіону з позиції потенційного інвестора, розвиток державної підтримки в регіоні та наявність впливу адміністративних бар'єрів, оцінювання можливих інвестиційних ризиків. Інвестиційна привабливість також характеризує умови інвестування, за яких вигоди інвестора визначають його переваги у виборі регіону інвестування та конкретних інвестиційних проєктів. Слід врахувати, що на інвестиційну привабливість здійснюють вплив різні групи факторів: політичні, економічні, фінансові, ринкові, нормативно-правові, інфраструктурні, екологічні, соціальні, демографічні, природно-кліматичні. Тому для оцінювання інвестиційної привабливості регіону потрібно

застосовувати комплексний підхід, який максимально дозволить врахувати всі групи чинників.

1.3 Аналіз підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіону

Оцінювання інвестиційної привабливості регіону є важливим завданням у контексті розроблення стратегії інноваційної діяльності як на регіональному, так і загальнодержавному рівнях. Міжнародні інституції регулярно публікують індекси, що характеризують рейтинг країн за різними показниками, що характеризують як власне інвестиційну діяльність, так і привабливість країн для інвестицій. Зокрема, Всесвітній банк публікує рейтинг Doing Business, за яким оцінюється простота ведення підприємницької діяльності [2]. Він являє собою інтегральний показник, що розраховується за десятьма показниками у 190 країнах світу. Нижче значення показника відповідає вищому положенню країни у рейтингу. Рейтинг Європейської бізнес-асоціації (ЕВА) [23] орієнтований на оцінювання інвестиційної привабливості України. Він спрямований на розрахунок рейтингової оцінки інвестиційного клімату, зокрема, його привабливості як для інвесторів, що вже працюють в Україні, так і для тих компаній, які планують входження на український ринок. Рейтинг базується на сукупності показників, що відображають політичну, економічну, законодавчу та інші сфери діяльності. Результатом рейтингування є рівень ризику інвестицій та оцінка здатності їх ефективного використання.

Рейтингове агентство IBI-Rating [47] проводить аналітичні дослідження галузей і секторів економіки України, зокрема, визначає різноманітні рейтингові оцінки: корпоративного управління, фінансової стійкості страхових компаній, надійності банківських депозитів, інвестиційної привабливості проектів, регіонів, міст тощо. Результатом рейтингування є

оцінка рівня ризику, фінансування інвестиційних проєктів галузей економіки, регіонів, муніципалітетів і суб'єктів господарювання.

Також аналіз інвестиційної привабливості регіонів провадять Державна служба статистики України, Інститут реформ, аналітична група «Експерт Україна», Міністерства розвитку громад та територій України тощо. При цьому використовуються як різні системи часткових показників для побудови узагальнених рейтингів, так і різні процедури рейтингування за оцінкою інвестиційної привабливості регіонів. Така різноманітність оцінок зумовлює значну увагу до проблеми оцінювання інвестиційної привабливості регіону як в контексті визначення показників, так і їх опрацювання для побудови власне оцінки інвестиційної привабливості.

Аналіз джерел зі вказаної проблематики дозволяє зробити висновок, що переважно методи оцінювання інвестиційної привабливості регіонів укладаються в три групи:

- статистичні методи – базуються на кількісно вимірних показниках, для яких в більшості випадків здійснюється повна редукція з побудовою узагальненої характеристики рейтингової привабливості (інтегрального показника рейтингової привабливості). Перевагами методу є доступність показників для аналізу, які зазвичай обираються з відкритої статистичної звітності. До недоліків варто віднести неможливість урахування інформації, яка має нечислову природу, зокрема, результати рейтингового оцінювання. Як результат, потенційні інвестори можуть не отримувати необхідної інформації для ухвалення рішень щодо капіталовкладень;

- методи експертних оцінок – ґрунтується на експертній інформації, яка відображає судження фахівців у відповідній галузі. Методи використовуються у випадках, коли безпосереднє вимірювання кількісних характеристик не є можливим. Отримана інформація систематизується з урахуванням важливості як експертних оцінок, так і вагомості (ступеня кваліфікації) самих експертів, в результаті чого отримується узагальнена оцінка інвестиційної привабливості регіону. Перевагою використання даної

групи методів є можливість вибору показників під конкретного інвестора та проведення поглибленого аналізу привабливості окремих галузей. Серед недоліків варто відзначити проблеми визначення експертів та досить трудомісткі процедури опрацювання експертних даних;

– рейтингові методи – також базуються переважно на даних нечислової природи, хоча часто використовують і метричні показники. Результатом є побудова консенсусного ранжування регіонів за узагальненою характеристикою інвестиційної привабливості виділяють два підходи в рамках застосування методів: рейтингово-аналітичний, який в певній мірі є розвитком статистичних методів, і підхід на основі опитувань, який подібний до групи експертних методів. Рейтингово-аналітичний підхід ґрунтується на використанні аналітичних показників розвитку регіону з подальшим їх групуванням та згортанням в узагальнений показник, за значеннями якого здійснюється рейтингування регіонів. Серед переваг цього підходу варто відзначити простоту використання та зручність інтерпретації результатів. Недоліками є залежність від макроекономічних показників розвитку регіону, відсутність інструментів для врахування регіональної специфіки, пріоритетні напрямки інвестування. Рейтинговий підхід на основі опитувань, ґрунтується на опитуванні представників підприємницьких структур, що провадять свою діяльність в регіоні. Таким чином визначається система чинників, що впливають на результат, та їх вагомість. Подальша обробка даних здійснюється шляхом їх агрегації в узагальнений показник інвестиційної привабливості регіону з подальшим рейтингуванням регіонів за його значеннями. До переваг підходу варто віднести можливість отримання розгорнутої інформації під конкретні потреби інвестора. Недоліками є істотна вартість дослідження, тривалі часові рамки та проблеми формування репрезентативної вибірки.

Розглянемо основні підходи науковців у контексті визначених груп методів.

Окреме завдання становить вибір системи показників, за якою проводиться оцінювання.

Відповідно до методології Державної служби статистики України [45], кожному напрямку економічного розвитку регіону відповідає окремий блок показників, які формують відповідну трирівневу ієрархічну систему показників. Перший рівень містить 28 вихідних (первинних) показників економічного розвитку, які об'єднуються у п'ять блоків і відображають такі складові економічної діяльності:

- макроекономічну ефективність;
- фінансову сферу;
- інноваційну діяльність та розвиток науки;
- ринкові перетворення і розвиток підприємництва;
- інвестиційну привабливість.

Для оцінювання інвестиційної привабливості регіонів відібрані такі показники:

- інвестиції в основний капітал, у розрахунку на одну особу середньорічної чисельності наявного населення, грн;
- інвестиції у житлове будівництво, у розрахунку на одну особу середньорічної чисельності наявного населення, грн;
- обсяг прямих іноземних інвестицій, у розрахунку на одну особу чисельності наявного населення на кінець року, дол США;
- зміна обсягу прямих іноземних інвестицій, у розрахунку на одну особу середньорічної чисельності наявного населення, дол США.

Також методика передбачає використання непрямих характеристик інвестиційної привабливості регіону, які відображають розвиток транспортної мережі регіону та зовнішньоекономічної діяльності:

- щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км на 1000 кв км території;
- обсяг експорту товарів, в розрахунку на одну особу середньорічної чисельності наявного населення регіону, дол США.

Для побудови узагальненого показника використовується методологія факторного аналізу з визначенням вагомості складових на основі факторних навантажень. Слід відзначити, що дана методика є досить трудомісткою і вимагає специфічних знань в галузі статистичного опрацювання даних та використання відповідного програмного забезпечення для проведення розрахунків.

Хоча наведена методика має більше загальний характер і орієнтована на оцінювання рівня економічного розвитку, її можна застосувати і для завдань, які розглядаються у даному дослідженні.

Науковцем Г. В. Богдан [7] проведений розрахунок рівня інвестиційної привабливості регіонів України за наведеною методикою та здійснено їх рейтингування.

На основі даної методики та методології, яка використовується Конференцією ООН з торгівлі та розвитку UNCTAD (ЮНКТАД) [27] Г.В. Лещук [36, с. 94-95] запропонувала збалансовану систему показників оцінювання реальної інвестиційної привабливості регіону. Вона передбачає багатоступінчатий процес оцінювання. На першому етапі здійснюється оцінювання соціально-економічного стану регіону за методиками Державної служби України та UNCTAD. Далі авторкою пропонується розрахунок показників, що відображають рівень розвитку інфраструктурного комплексу регіону. На третьому етапі здійснюється узагальнене оцінювання рівня розвитку інвестиційної інфраструктури регіону. При цьому науковцем запропоновано доповнити наявну систему показників новими, які ґрунтуються на даних про реальні земельні ділянки та об'єкти промислової нерухомості, а також включають інформацію про реалізовані або заплановані інвестиційні проекти. При цьому в процедурі розрахунків врахована вагомість нововведених показників. Результати розрахунків спрямовані на надання потенційному інвестору інформації щодо оцінок реального інвестиційного потенціалу регіону.

Схема оцінювання реальної інвестиційної привабливості регіону за методикою Г. В. Лещук представлена на рисунку 1.3.

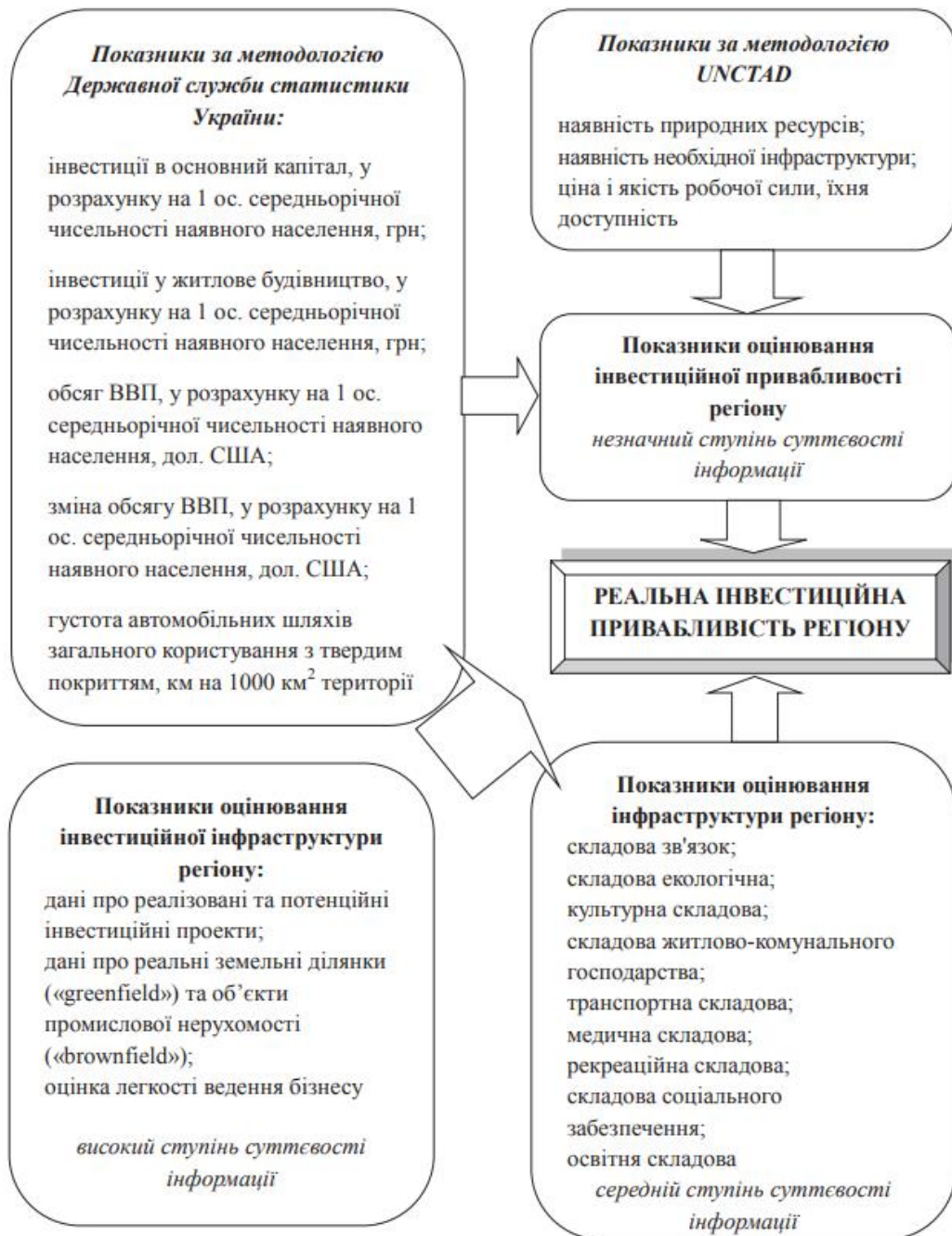

Рисунок 1.3 – Схема оцінювання реальної інвестиційної привабливості регіону [36]

І. Бланк [28] для оцінювання рівня інвестиційної привабливості регіону пропонує використати показники, які згруповані за категоріями: загальноекономічного розвитку регіону; економіко-географічного розвитку

виробничої інфраструктури; демографічного становища; розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури; розвитку інвестиційного ринку. Аналогічний підхід реалізували у своїх дослідженнях С. Гуткевич [19], В. Захожай і М. Кіт [28].

В дослідженні Д. М. Стеченко [1850] розвинуто методику О.І. Бланка шляхом введення вагомості для показників кожної групи. Недоліком наведеного підходу є те, що автором не наведено обґрунтування вибору вагових коефіцієнтів, що підвищує рівень суб'єктивності в процедурі оцінювання рівня інвестиційної привабливості регіонів.

К. Д. Гуровою запропоновано доповнити процедуру ранжування регіонів шляхом урахування показників використання їх потенціалу за критеріями ефективності і ризику. В якості групової характеристики для кожної групи обраний один з вихідних показників, якому надана найбільша вагомість у порівнянні з іншими репрезентантами групи. Авторкою наведено перелік таких показників. Оцінку стану майна виробничого призначення здійснено за показником оновлювання основних виробничих фондів. В якості репрезентанта для групи, що відображає ефективність виробництва обраний коефіцієнт прибутковості реалізованої продукції. Для групи, що характеризує оборотність капіталу – показник кількості оборотів вартості всіх активів. Оцінку ринкової активності регіонів пропонується здійснити за показником обсягу ринкового товарообігу на душу населення. Фінансову стійкість регіонів пропонується оцінювати за співвідношенням позикових і власних засобів, а ліквідність за показником ліквідності балансу [18]. Однак в цьому дослідженні недостатньо уваги приділено обґрунтуванню авторської позиції стосовно вибору саме цієї сукупності репрезентантів.

Варто відзначити, що наведені методики не враховують екологічної складової регіонального розвитку, що для сучасних умов господарювання та отримання інвестицій є вкрай важливим. Цього недоліку позбавлений підхід Ю. В. Єльнікової [33]. Авторкою враховано три групи показників: соціальні, екологічні та управлінські, на основі яких шляхом згортки Колмогорова-

Габора побудований інтегральний показник. Він є базою для подальшого рейтингування регіонів. До переваг методу також варто віднести невелику кількість вихідних показників, що усуває проблему «розмитості» інформаційного впливу кожної складової на кінцевий результат. Серед недоліків, на наш погляд, варто віднести відсутність «традиційних» макроекономічних показників, пов'язаних з рівнем ВРП на душу населення, загальною зайнятістю населення тощо. Це нівелює економічну та фінансову складові в кінцевому результаті, що на наш погляд, є некоректним.

Є.В. Бушинським [9] запропоновано систему показників для оцінювання інвестиційної привабливості для різних видів територіально-адміністративних утворень: регіону, територіальної громади, міста. Зокрема, на регіональному рівні автором визначені такі групи показників:

- транспортна доступність;
- рівень розвитку галузі;
- поглинання ринку;
- ринок праці;
- трансформація економіки;
- ділове середовище; туристична привабливість;
- охорона навколишнього середовища.

Однак в дослідженні не наведена конкретизація показників для кожної групи, а також правила їх опрацювання для отримання оцінок інвестиційної привабливості регіонів.

В статті [35] запропонована процедура формування інвестиційної привабливості економіки регіону, одним з етапів якої є оцінювання рівня привабливості. Позитивним у даному підході є те, що авторами пропонується урахування інвестиційного потенціалу економіки регіону, оцінювання впливу ризиків, у тому числі екологічних. В дослідженні також зазначено, як результат оцінювання, встановлення напряму розвитку інвестиційної привабливості економіки регіону, що є важливим з позиції потенційного інвестування. Однак результати досліджень авторів мають декларативний

характер без конкретизації сукупності вихідних показників та процедур проведення розрахунків.

В статті [36] розглянуто підхід до рейтингування регіонів, який базується на комбінації експертних і таксономічних методів. В якості інформаційного масиву авторкою обрані показники, які використовуються в інших методиках, у тому числі тих, що наведені в даному дослідженні. Далі на основі методу аналізу ієрархій обираються ті, які є найбільш значущими. Вагомість показників визначалась шляхом експертного оцінювання. Далі для відібраних показників проведено їх агрегацію до єдиного узагальненого показника з використанням згортки за методом відстаней. Серед недоліків методу можна відзначити те, що авторкою не вказано, як саме здійснюється вибір експертів. Крім того, в представленій методиці не вказано, яка кількість показників буде достатньою для проведення подальших розрахунків.

В дослідженні [48] запропоновано для оцінювання інвестиційної привабливості регіонів використати автоматизовану систему, яка має спростити процедуру розрахунків. Авторами передбачено урахування як факторів інвестиційної привабливості регіону, які ґрунтуються на статистичних матеріалах, що є у відкритому доступі, так і факторів інвестиційного ризику, які поділені на групи економічного, екологічного, фінансового та криміногенного ризику. Оцінювання узгодження відібраних показників здійснюється на основі парних коефіцієнтів кореляції між ними та коефіцієнта альфа Кронбаха.

Інтегральний показник розраховується за допомогою лінійної зваженої згортки, де вагомість вихідних показників встановлюється за допомогою методу Фішберна. Разом з тим, авторами не наведена структура запропонованої інформаційної системи, що ускладнює розуміння того, як саме здійснюється опрацювання даних.

С. С. Мунька [38] для побудови інтегрального показника інвестиційної привабливості регіонів запропонувала використати всього чотири показники. З одного боку, це є позитивним моментом, оскільки надає більшої значущості

впливу кожної складової на кінцевий результат. Але з іншого боку, має місце втрата інформативності, оскільки не враховані показники соціальної складової, екологічної складової, тощо. Крім того, має місце певне дублювання інформації в показниках індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту та валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу, хоча вони обрані для різних періодів часу. На нашу думку, наведена методика може мати обмежене застосування.

Отже, проведений аналіз дозволяє зробити висновок про наявність значної кількості різноманітних підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіонів. Зауважимо, що запропоновані для проведення розрахунків групи показників відображають різнобічні сторони регіональних процесів та явищ: економічних, соціальних, фінансових, інвестиційних, інфраструктурних. При цьому методиках використовується переважно статична кількісна оцінка відібраних сфер діяльності суб'єктів господарювання регіонів, без урахування динамічних та якісних змін середовища. Також використання великої кількості вихідних часткових показників певною мірою розмиває результати дослідження і дає лише загальну характеристику соціально-економічного стану регіону.

Для прийняття рішення щодо вкладення інвестицій у певний регіональний проєкт необхідно здійснити об'єктивне оцінювання інноваційно-інвестиційної привабливості економіки регіону. Отримані оцінки мають значний вплив суб'єктивності, оскільки залежать від обраної системи показників та методу їх опрацювання. Також при ухваленні рішень щодо інвестування потрібно врахувати потенційні ризики, що зазвичай не враховується в методах розрахунку узагальнених показників інвестиційної привабливості регіону.

Тому для ухвалення інноваційно-інвестиційних рішень потрібно мати якомога більше інформації щодо інвестиційної привабливості регіону, що в свою чергу зумовлює застосування сукупності методів для її визначення.

Лише комплексний ба багатосторонній аналіз дозволить знизити ризиковість капіталовкладень та досягти максимальний вигоди для інвестора.

.

2 АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1 Характеристика України за показниками інвестиційної діяльності

Інтеграційні та глобалізаційні процеси, що протікають в світовій економічній системі, зумовлюють виняткове значення капіталовкладень для розвитку вітчизняних підприємств., виступаючи одним із найважливіших факторів їх стійкого економічного зростання та забезпечення конкурентоспроможності. Ефективне здійснення інвестиційної діяльності є фундаментом для розвитку як економіки України, так і окремих її регіонів, прискорює її інтеграцію до європейського соціально-економічного простору.

Обсяг інвестицій є тим макроекономічним показником, який безпосередньо впливає на стабільність розвитку економіки. За даними Міністерства фінансів України [41], наведеними в таблиці 2.1, обсяг прямих іноземних інвестицій різко скоротився впродовж двох останніх років.

Таблиця 2.1 – Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну [41]

Рік	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Значення показника, млн дол США	3810	3692	4455	5860	-868	2836

У 2020 році вперше мав місце чистий відплив прямих інвестицій, що призвело до від'ємного значення показника. Основною причиною такої ситуації, на думку аналітиків, є наслідки пандемії Covid-19. За даними UNCTAD [34], у 2020 р. світова економіка недоотримала 0,6 трлн дол США інвестицій.

Також негативний вплив здійснили міжнародні рейтинги України. За даними джерела [54], у рейтингу Doing Business-2020 Україна посіла 64 місце серед 190 країн, погіршивши показники у сфері забезпечення виконання умов контрактів (зменшення на 6 позицій) та податкового середовища (зменшення на 11 позицій). За Індексом сприйняття корупції (CPI) [29] у 2020 році Україна

посіла 117 місце серед 180 країн світу, а у 2021 році за Індексом економічної свободи Україна посіла 126 місце серед 180 країн і була віднесена до категорії економік «переважно невольні». При цьому, за складовою інвестиційної свободи Україна набрала лише 35 балів зі 100 можливих. Це свідчить про відсутність довіри до законодавства України з боку іноземних та внутрішніх інвесторів, що також стримувало приплив капіталу. У 2021 році ситуація покращилась, і обсяг інвестицій досяг майже п'ятдесяти відсоткового рівня 2019 р. При цьому основні надходження капіталовкладень забезпечили країни Євросоюзу. Певною мірою цьому сприяла як стабілізація ситуації із захворюваністю на Covid-19, так і ухвалення закону «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» [27], який формалізував діяльність інвестиційних менеджерів («інвестиційних нянь»), які забезпечать взаємодію інвесторів і державних інституцій з питань, пов'язаних із підготовкою та реалізацією інвестиційних проектів.

Також позитивним аспектом є запровадження інструменту амністії капіталу, що дозволяє виведення внутрішніх фінансових ресурсів з тіні і залучення їх в якості інвестицій.

Таким чином, формування сприятливого інституційного середовища в Україні, спрямованого на стимулювання інвестиційної діяльності, є на часі.

Відповідно до «Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», задовільним для інвестиційної безпеки вважається такий рівень залучення капіталовкладень, за якого співвідношення між чистим річним приростом прямих іноземних інвестицій до валового внутрішнього продукту становить 6 відсотків, при оптимальному значенні у 7 відсотків [39]. Проте з 2007 року чистий притік прямих іноземних інвестицій в економіку країни не перевищував 6 відсотків.

Стійке зростання національної економіки можливе за умови збільшення доданої вартості, що зумовлює створення або оновлення основних засобів виробництва. Це в свою чергу, викликає необхідність значних капітальних інвестицій.

У Національній економічній стратегії на період до 2030 року, прийнятій у 2021 році завдання залучення прямих іноземних інвестицій визначене, як одне з головних. Зокрема зазначено, що «першочерговим етапом є формування конкурентоспроможних умов для бізнесу та інвестицій, а також відновлення довіри до державних інститутів. Це дасть змогу перемогти у конкуренції за капітал на світовому ринку та як результат залучити інвестиції для модернізації секторів економіки» [30, с. 3]. При цьому серед стратегічних орієнтирів визначено збільшення чистого притоку прямих іноземних інвестицій не менше ніж до 15 млрд доларів США на рік починаючи з 2025 року.

Також важливим для забезпечення відкритості і прозорості ведення бізнесу закордонних інвесторів є створення Міжнародного фінансового центру Київ (IFCK), основною функцією якого є гарантування захисту інвестицій для інвесторів шляхом правового захисту за британським правом.

Серед негативних тенденції, які продовжують негативний вплив на формування інвестиційного клімату в Україні, варто відзначити подовження дії пандемії Covid-19. Карантинні обмеження та соціальне дистанціювання негативно вплинули на інвестиційний цикл, що змусило багато бізнес-структур скоротити або й взагалі припинити господарську діяльність, особливо в сфері обслуговування, туризму, торгівлі. Однак, на думку П. Телюка [53], наслідки Covid-19 можуть мати довгостроковий позитивний ефект для вітчизняного інвестиційного ринку. Дві з найбільш важливих галузей вітчизняної економіки: сільське господарство та ІТ будуть досить привабливими для інвесторів. Перша має надважливе значення для забезпечення продовольчої безпеки, причому не лише в Україні, але й у світовому масштабі. Сфера ІТ отримала потужний стимул для розвитку ефективного інтернет-бізнесу.

В Україні продовжується курс на реалізацію програми реформ, що, зокрема, проявилось в ухваленні закону про банківську діяльність та впровадженні земельної реформи. Такі дії уряду мали вирішальне значення

для розблокування співпраці з Міжнародним валютним фондом, що є надважливим для стабілізації економіки. Вітчизняна валюта залишається порівняно стабільною. Ці чинники позитивно впливають на покращення інвестиційного клімату.

Основними напрямками для капіталовкладень будуть в першу чергу інфраструктурні об'єкти сільського господарства: порти, елеватори, обладнання. Також інтерес для закордонних інвесторів можуть являти підприємства з вирощування та переробки сільськогосподарської продукції, зважаючи на відповідні природно-кліматичні умови. Також можна прогнозувати подальший розвиток ІТ-компаній. Незважаючи на негативне інвестиційне сальдо (таблиця 2.1), у 2019 році в ІТ бізнес було інвестовано 544 млн дол США, а у 2020 році – 571 млн дол США, що є найбільшим значенням за останні роки [43].

Українські ІТ-компанії за підсумками 2020 року одержали 571 млн дол США. При цьому 62 відсотки від загальної суми залучили чотири компанії з українським корінням – GitLab, Creatio, Restream і airSlate. Український сектор ІТ має вигідні умови стосовно державного регулювання, більш сприятливе географічне положення у порівнянні з країнами Азії, молодий вік залучених працівників, що також робить цей бізнес привабливим для інвесторів .

Ще одним перспективним напрямком для капіталовкладень будуть логістичні компанії, особливо в галузі поставки товарів роздрібною торгівлі. В наслідок пандемії склалась ситуація , коли населення виявилось обмеженим у можливостях здійснення роздрібних покупок. Розвиток бізнес-торгівлі також виступатиме позитивним чинником для розвитку і цього напрямку економічної діяльності.

Рішення уряду, спрямовані на реформування вітчизняної систему охорони здоров'я сприятиме зростанню інтересу інвесторів до фармацевтичної галузі, особливо з огляду на спроби США розвинути ланцюги поставок фармацевтичних товарів, які який в останні роки були значною мірою залежним від Китаю.

Перспективним для інвестування буде будівельний бізнес та компанії, що надають супутні послуги, зокрема, з постачання автозапчастин. Особливо актуальним це є для регіонів Західної України.

Важливим для розвитку національної економіки є енергетичний сектор, зокрема підприємства, що працюють в галузі відновлювальної енергетики однак приплив коштів тут значною мірою гальмується регуляторними обмеженнями. Негативний вплив на інвестиції в цьому напрямку здійснює й світове зниження цін на традиційні енергоносії: нафту та газ.

Очікується зростання інвестицій в оборонній та аерокосмічній галузях, зважаючи на позбавлення залежності від російських підприємств.

Важливою для функціонування вітчизняної економіки є банківська система. Хоча на даний час в Україні не відбудеться великих банківських концентрацій, менші «інтернет-банки» можуть являти інтерес для закордонних капіталовкладників. У 2019 році у фінансову систему було інвестовано 1,1 млрд дол США, у 2020 р. – 211 млн дол США. Сприятиме залученню коштів будуть й зміни у регуляторній політиці стосовно законодавчих актів, спрямованих на спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів, зокрема Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки».

Також в Україні прийнята «Стратегія фінансового сектору України до 2025 року», в який пріоритетними завданнями визначено «створення умов для сталого зростання фінансового сектору України, його конкурентоспроможності в умовах інтеграції у світовий фінансовий простір, що забезпечить задоволення потреб споживачів у якісних та доступних фінансових послугах; зменшення вартості та подовження строковості фінансового ресурсу для держави та підприємств; підвищення конкурентоспроможності економіки України в цілому» [52, с. 15].

Серед слабких місць в напрямку інвестування варто відзначити туристичну галузь, включаючи готельний бізнес, що відображає загальносвітові тенденції зменшення інвестування внаслідок пандемії. Також

відсутність інтересу з боку інвесторів буде спостерігатись для підприємств комерційної роздрібною торгівлі.

2.2 Характеристика Хмельницької області за показниками інвестиційної діяльності

Проведемо дослідження Хмельницької області за показниками інвестиційної діяльності. Вихідні дані для аналізу оберемо з відкритих джерел інформації, наданих Державною службою статистики України [21], Міністерством розвитку громад та територій України [40], Головним управлінням статистики у Хмельницькій області [15]. Оберемо часовий період для дослідження з 2016 року по 2020 рік.

Дослідимо динаміку обсягу капітальних інвестицій. Вихідні дані занесемо до таблиці 2.2, а їх графічна інтерпретація – на рисунку 2.1.

Таблиця 2.2 – Обсяг капітальних інвестицій [15]

Значення показника по роках, млн грн					Темпи росту, відсотків			
2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2017 р. / 2016 р.	2018 р. / 2017 р.	2019 р. / 2018 р.	2020 р. / 2019 р.
8770,03	10139,12	10435,246	9580,61	9210,14	115,6	102,9	91,8	96,1

Як впливає з наведених даних, обсяги капітальних інвестицій впродовж досліджуваного періоду зростали у 2017 році та 2018 році. Після чого спостерігалось їх зниження. Це свідчить про погіршення інвестиційної діяльності в області. Однією з причин такого зниження є пандемія Covid-19, яка істотно вплинула на економічну діяльність суб'єктів господарювання. Ще однією причиною є зменшення надходжень коштів від населення на будівництво житла, про що свідчать дані таблиці 2.3. Ця обставина також викликана пандемією, оскільки рівень доходів населення в цей період істотно

знизився. Також зменшились капітальні інвестиції і за статтею надходження коштів місцевих бюджетів.

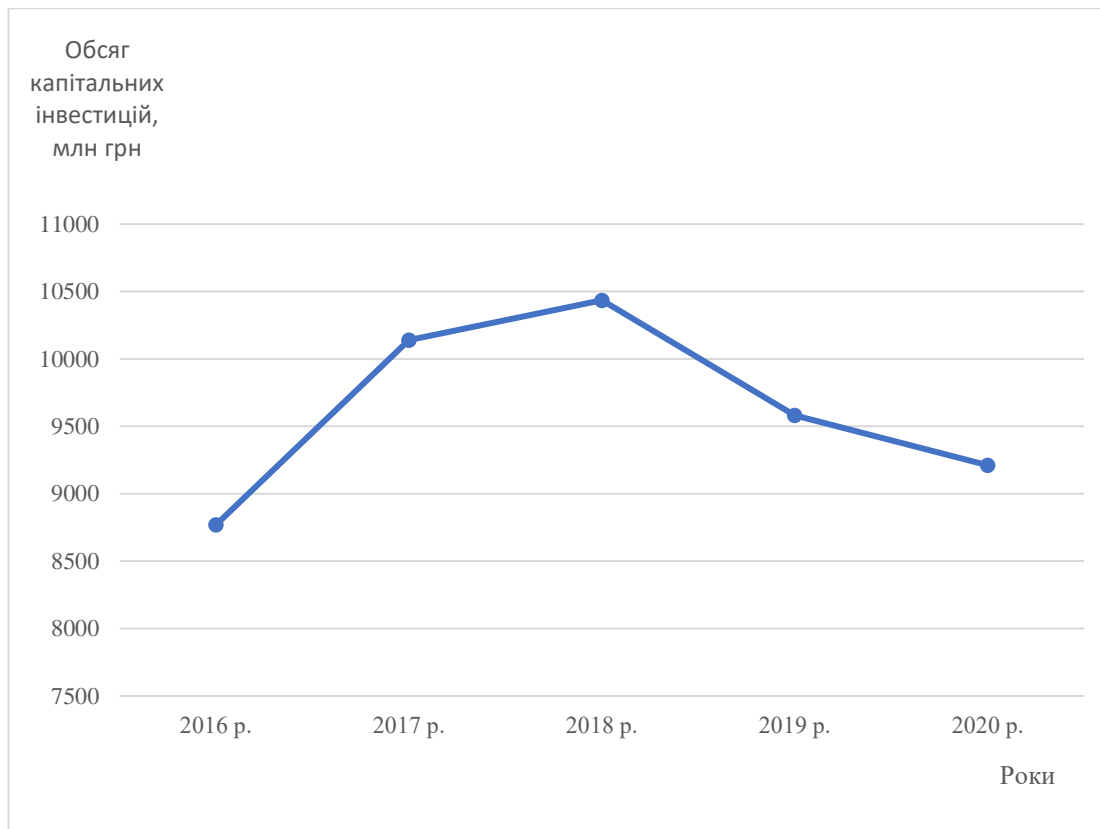

Рисунок 2.1 – Динаміка показника обсягу капітальних інвестицій

Таблиця 2.3 – Обсяг капітальних інвестицій за джерелами фінансування

[15]

Джерело фінансування	Значення показника по роках, млн грн				
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Усього	8770,0	10139,1	10435,2	9580,6	9210,1
у т.ч. за рахунок					
коштів державного бюджету	282,7	414,2	597,3	953,7	1942,3
коштів місцевих бюджетів	586,4	968,0	1217,3	1368,9	962,7
власних коштів підприємств та організацій	3752,8	5093,0	6917,4	5951,1	5010,8
кредитів банків та інших позик	511,1	703,4	625,3	415,3	342,9
коштів інвесторів-нерезидентів	–	–	–	–	–
коштів населення на будівництво житла	3400,0	2755,7	924,4	736,8	475,1
інших джерел фінансування	236,9	204,9	153,5	154,8	x

Також відзначимо відсутність впродовж досліджуваного періоду капітальних інвестицій від закордонних інвесторів.

Аналіз структури обсягу капітальних інвестицій за джерелами фінансування (таблиця 2.4) дозволяє зробити висновок, що основним джерелом інвестування є власні кошти підприємств. Хоча їх частка впродовж досліджуваного періоду зменшувалась, вона все одно становила більше 50 відсотків. Також потрібно відзначити зростання частки коштів державного бюджету та зниження частки кредитів банків та інших позик. Графічно структура досліджуваного показника за джерелами фінансування за значеннями 2020 року наведена на рисунку 2.2.

Таблиця 2.4 – Структура обсягу капітальних інвестицій за джерелами фінансування [15]

Джерело фінансування	Значення показника по роках, у відсотках до загального обсягу				
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Усього	100	100	100	100	100
у т.ч. за рахунок					
коштів державного бюджету	3,2	4,1	5,7	10	21,1
коштів місцевих бюджетів	6,7	9,6	11,7	14,3	10,5
власних коштів підприємств та організацій	42,8	50,2	66,3	62,1	54,4
кредитів банків та інших позик	5,8	6,9	6	4,3	3,7
коштів інвесторів-нерезидентів	–	–	–	–	–
коштів населення на будівництво житла	38,8	27,2	8,8	7,7	5,2
інших джерел фінансування	2,7	2	1,5	1,6	x

Аналіз капітальних інвестицій в економіку області за видами активів (таблиця 2.5, таблиця 2.6) дозволяє зробити такі висновки. За напрямом фінансування переважають інвестиції у матеріальні активи. Однак структурно розподіл інвестицій за видами активів впродовж досліджуваного періоду змінився. Якщо у 2016 році найбільша частка капіталовкладень належала інвестиціям у житлові будівлі (42,1 %), то у 2020 році вона становила всього

6,4 %. Натомість частка інвестицій в інженерні споруди зросла з 8,3 % до 34,7 %.

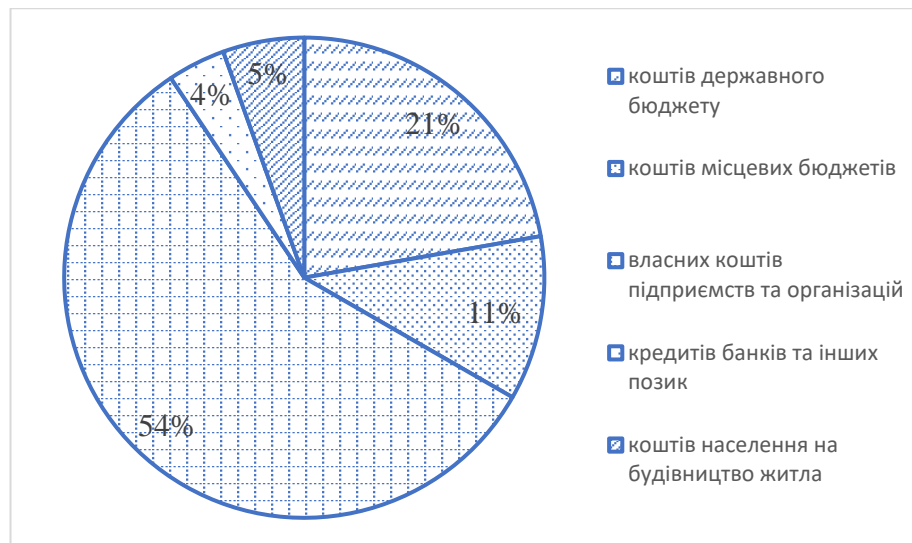

Рисунок 2.2 – Структура обсягу капітальних інвестицій за джерелами фінансування у 2020 році

Таблиця 2.5 – Обсяг капітальних інвестицій за видами активів [15]

Джерело фінансування	Значення показника по роках, млн грн				
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Усього	8770,0	10139,1	10435,2	9580,6	9210,1
Інвестиції в матеріальні активи	8746,6	10103,3	10291,6	9462,1	9174,1
будівлі житлові	3691,8	3005,9	1092,8	907,8	586,3
будівлі нежитлові	777,2	1298,1	2322,6	1873,0	1401,8
інженерні споруди	732,0	944,1	1243,6	1518,8	3195,5
машини, обладнання та інвентар	2575,7	3505,4	3982,2	3487,3	2964,9
транспортні засоби	772,1	1105,3	1326,1	1262,4	729,9
земля	12,5	13,8	15,2	84,0	18,1
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	66,6	90,1	124,3	131,0	120,6
інші матеріальні активи	118,8	140,7	184,8	197,8	156,9
Інвестиції в нематеріальні активи	23,4	35,8	143,7	118,5	36,0
з них					
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	18,2	12,7	15,1	17,4	11,8
програмне забезпечення та бази даних	2,1	6,3	16,2	8,8	10,1

Таблиця 2.6 – Структура обсягу капітальних інвестицій за видами активів [15]

Джерело фінансування	Значення показника по роках, у відсотках до загального обсягу				
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Усього	100	100	100	100	100
Інвестиції в матеріальні активи	99,7	99,6	98,6	98,8	99,6
будівлі житлові	42,1	29,6	10,5	9,5	6,4
будівлі нежитлові	8,9	12,8	22,2	19,5	15,2
інженерні споруди	8,3	9,3	11,9	15,8	34,7
машини, обладнання та інвентар	29,4	34,6	38,2	36,4	32,2
транспортні засоби	8,8	10,9	12,7	13,2	7,9
земля	0,1	0,1	0,1	0,9	0,2
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	0,8	0,9	1,2	1,4	1,3
інші матеріальні активи	1,3	1,4	1,8	2,1	1,7
Інвестиції в нематеріальні активи	0,3	0,4	1,4	1,2	0,4
з них					
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1
програмне забезпечення та бази даних	0	0,1	0,2	0,1	0,1

Зауважимо, що для кожного виду активів, крім інженерних споруд, також мало місце зниження значень показників.

Розглянемо положення Хмельницької області в регіональному розрізі за показником обсягу капітальних інвестицій на одну особу населення (таблиця 2.7). Для зручності аналізу, до цієї таблиці занесемо також значення ранга відповідного показника: менше значення ранга відповідає більшому значенню показника, і, відповідно, вищій позиції відповідного регіону.

Як випливає з наведених даних, позиція Хмельницької області в період з 2016 року по 2019 рік погіршувалась, що говорить про погіршення інвестиційного клімату. Однак у 2020 року відбулось покращення позиції. Слід зазначити, що причиною цього стало не зростання значення

досліджуваного показника обсягу інвестицій, а зменшення значень для інших регіонів. Також слід констатувати, що в абсолютному вимірі значення цього показника для Хмельницької області також знижувалось.

Таблиця 2.7 – Позиціонування регіонів України за показником обсягу капітальних інвестицій на одну особу населення [21]

Область	Значення показника, грн					Ранг показника				
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Вінницька	4709,5	7222,4	10206,1	9196,8	6226,8	13	10	4	8	6
Волинська	5665,3	6632,5	7488,9	11800,5	9319,5	10	15	13	4	4
Дніпропетровська	9366,1	13195,4	17016	19841,6	15208,9	2	2	2	2	1
Донецька	2513,7	4031,6	5971,4	6789,2	5355,9	22	22	18	18	16
Житомирська	4006,8	5995,2	5715,6	6095,3	5615,5	17	19	20	20	11
Закарпатська	2897,1	4346,6	5291,3	7010,9	3192,3	21	21	22	16	21
Запорізька	5763,4	9013,6	8136,9	8246,3	5864,6	9	6	8	10	9
Івано-Франківська	4614,5	6811,8	5870,4	5969,9	3630,9	15	14	19	21	19
Київська	17914,6	19640,8	21352,4	27299	12929,1	1	1	1	1	2
Кіровоградська	6201,2	7408,7	6373,3	7536,1	5562,3	7	9	15	15	13
Луганська	1257,8	1386,1	1169,1	1303	1086,3	24	24	24	24	24
Львівська	6512,8	9025,7	9194,1	10137,4	5880,9	6	5	5	7	8
Миколаївська	7774,4	9647,7	7885,4	10394,4	5422,3	3	4	9	6	15
Одеська	6142,2	8953,3	8378	8372,1	6757,9	8	7	6	9	5
Полтавська	7521,8	10932,5	11175,6	15316,4	11829	4	3	3	3	3
Рівненська	3408,5	5095,2	5680,3	5225,1	3165,9	20	20	21	22	22
Сумська	4513	6199,4	6144,1	6399,4	4763,8	16	18	16	19	17
Тернопільська	3980,6	6525,1	6676,2	8016,4	5510,9	18	16	14	12	14
Харківська	5600,4	6899,8	7629,5	7953,8	6178,4	11	12	12	14	7
Херсонська	3978,3	6880,8	6087,9	11420,8	3536,8	19	13	17	5	20
Хмельницька	6555,6	7910,6	7705,9	6812,2	5784	5	8	11	17	10
Черкаська	4818,8	6469,3	8153,9	8143,2	4627,2	12	17	7	11	18
Чернівецька	2500,8	3001,6	3277,6	3716,9	2533,5	23	23	23	23	23
Чернігівська	4665,6	6995,2	7732,6	7965,9	5599,5	14	11	10	13	12

Розглянемо тепер динаміку надходження в область прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення та позиціонування Хмельницької області за цим показником серед інших регіонів України (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8 – Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення [40]

Область	Значення показника, дол США				Ранг показника			
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Вінницька	113,1	129,1	143,1	153,2	21	21	20	20
Волинська	225,9	255,9	251,0	297,5	13	12	12	11
Дніпропетровська	1074,7	1182,2	1112,7	1191,1	1	1	1	1
Донецька	385,0	288,9	289,2	338,4	8	9	9	9
Житомирська	178,8	186	193,6	202,7	16	16	17	17
Закарпатська	252,9	261,5	271,0	288,1	11	11	11	12
Запорізька	372,3	529,2	526,3	538,3	9	6	5	5
Івано-Франківська	593,6	660,3	651,6	529,3	5	4	4	6
Київська	869,7	900,2	906,7	930,2	2	2	2	2
Кіровоградська	61,3	71,6	78,9	80,0	23	22	22	22
Луганська	172,6	202,8	202,7	209,0	17	15	14	16
Львівська	434,5	472,5	367,8	446,8	7	7	8	8
Миколаївська	197,5	182,8	200,3	271,6	14	17	15	14
Одеська	560,0	574,3	509,2	540,3	6	5	6	4
Полтавська	704,4	742,7	733,9	841,3	3	3	3	3
Рівненська	157,0	145,9	115,3	116,7	19	19	21	21
Сумська	171,8	170,2	168,4	184,6	18	18	18	18
Тернопільська	45,8	42,8	53,4	47,7	24	24	23	24
Харківська	606,1	245,4	249,7	287,6	4	13	13	13
Херсонська	191,6	206,6	196,2	237,9	15	14	16	15
Хмельницька	124,5	134,7	157,5	161,6	20	20	19	19
Черкаська	271,5	276,4	276,3	298,7	10	10	10	10
Чернівецька	63,4	63,8	48,8	58,9	22	23	24	23
Чернігівська	233,7	422,0	431,9	447,4	12	8	7	7

За представленими даними можна зробити висновок, що загалом має місце тенденція до зростання показника, що свідчить про інтерес закордонних інвесторів до підприємницьких об'єктів області. Однак у порівнянні з іншими областями України, значення показника залишається невисоким, що зумовило досить низьку позицію Хмельницької області в регіональному вимірі. Хоча у 2019 році область піднялась на одну позицію вгору. Традиційно найкраща ситуація з іноземним інвестуванням має місце для промислово розвинених регіонів: Київської, Дніпропетровської, Одеської, запорізької областей.

П'ятірка основних країн-інвесторів є впродовж досліджуваного періоду часу практично незмінною: Нідерланди, Польща, Кіпр, Німеччина, Ізраїль. На

них припадає 87 відсотків загального обсягу прямих іноземних інвестицій. В області на початок 2019 року працювало 250 підприємств з прямими іноземними інвестиціями.

За результатами дослідження «Regional Doing Business – 2020» [52], яке відображає легкість ведення бізнесу, Хмельницька область посіла передостаннє місце, лише на один бал випередивши Миколаївську область. Оцінювання проводилось за показниками:

- започаткування бізнесу;
- сплата місцевих податків;
- оформлення земельної ділянки;
- приєднання до електромереж;
- одержання дозволів на будівництво;
- електронні сервіси.

Даний рейтинг виступає орієнтиром для потенційних інвесторів, і відображає те, наскільки обтяжливими для провадження бізнесу є найбільш поширені адміністративні процедури.

У «Стратегії розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки» [51] активізація інвестиційної діяльності визначена однією з операційних цілей. Для її досягнення визначено реалізацію таких завдань:

- створення та підтримка портфелю інвестиційних пропозицій області;
- промоція інвестиційних продуктів області;
- розвиток інфраструктури регіонального інвестиційного ринку;
- розвиток державно-приватного партнерства.

Реалізація наведених завдань сприятиме активізації інвестиційних процесів у Хмельницькій області, дозволить забезпечити формування сприятливих умов для ведення бізнесу та залучення інвестицій в економіку області.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що ситуація із залученням капіталовкладників у бізнес-структури Хмельницької області знаходиться не на висоті. Має місце падіння значень показників

обсягів капітальних інвестицій, в регіональному розрізі область займає невисоке місце. Також область не є пріоритетною для закордонних інвесторів.

Тому є потреба в оцінюванні інвестиційної привабливості Хмельницької області. Це дозволить виявити слабкі місця, які стримують залучення інвесторів у область, а також сприятиме розробленню програми залучення інвестицій у Хмельницьку область.

3 ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1 Використання методу головних компонентів для оцінювання інвестиційної привабливості Хмельницької області

Інтереси інвесторів є очевидними і ґрунтуються на отриманні максимального прибутку та досягненні високих значень за ефективністю раніше впроваджених проєктів. Для надання адекватної інформації потенційним інвесторам що інвестиційного клімату певного регіону є провести оцінювання його інвестиційної привабливості.

Проведено розрахунок показників інвестиційної привабливості Хмельницької області. Такий показник має сенс лише для конкретного регіону лише у зіставленні його значення зі значеннями для інших регіонів, то розрахунки проведемо у комплексі, за даними всіх регіонів. Проаналізувавши публікації науковців [14], [20], [25], [31], [36], [44] для проведення розрахунків оберемо такі показники:

X_1 – обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу населення, грн;

X_2 – обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення, дол США;

X_3 – валовий регіональний продукт (у фактичних цінах) у розрахунку на одну особу населення, грн;

X_4 – частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, відсотків;

X_{15} – рівень зайнятості населення у віці 15-70 років, відсотків.

При виборі системи показників ми керувались такими міркуваннями:

1) кількість відібраних показників повинна бути невеликою, щоб можна було урахувати вплив кожної складової на кінцевий результат;

2) показники повинні з одного боку відображати зв'язок з інвестиційної діяльністю підприємств регіону, а з іншого – охопити його соціально-економічний розвиток;

3) показники повинні бути зіставними для різних регіонів в сенсі незалежності від чисельності населення регіону, тому більшість з них подана у розрахунку на одну особу;

4) для вилучення впливу одиниць вимірювання показників, проведемо їх стандартизацію. Для кожного з обраних методів будемо використовувати свій метод стандартизації даних;

5) показники повинні мати односпрямований (зазвичай позитивний) зв'язок із досліджуваною якістю, в даному випадку рівнем інвестиційної привабливості. Тому для проведення розрахунків вони всі повинні поводити себе, як стимулятори, тобто, більше значення показника (стандартизованого) повинно свідчити про його кращу якість стосовно інвестиційної привабливості.

Для проведення оцінювання скористаємось матеріалами Державною службою статистики України [21], Міністерством розвитку громад та територій України [40]. Часовий період оберемо за два останні роки, що передують даному, а саме: 2019 рік і 2020 рік. Також проведемо зіставлення результатів, щоб оцінити, як саме змінилась позиція регіонів, і зокрема, Хмельницької області.

Проведемо розрахунки за методом головних компонентів [17]. Даний метод дозволяє провести агрегацію вихідних показників до деякої меншої сукупності латентних характеристик, які відображають досліджувану якість. Обчислення головних компонентів відбувається на основі взаємного зв'язку між вихідними показниками, який відображається у матриці парних кореляцій між ними.

В матричному вигляді модель мет оду має вигляд:

$$Z^T = W \cdot F^T, \quad (3.1)$$

де Z – матриця вихідних стандартизованих показників;

W – матриця факторних навантажень, яка показує зв'язок (вагомість) між вихідними показниками і головними компонентами;

F – матриця головних компонентів.

Індекс T при матрицях означає, що в розрахунках беруть участь транспоновані матриці.

Матриця факторних навантажень обчислюється через власні значення і власні вектори матриці парних кореляції вихідних (або стандартизованих) показників R за формулою:

$$W = V \cdot \Lambda^{-1}, \quad (3.2)$$

де W – матриця факторних навантажень;

V – матриця нормованих власних векторів кореляційної матриці R ;

Λ – матриця власних значень кореляційної матриці R .

Кореляційна матриця розраховується за правилом:

$$R = \frac{Z^T \cdot Z}{m-1}, \quad (3.3)$$

де R – кореляційна матриця;

Z – матриця вихідних стандартизованих показників;

m – кількість об'єктів спостереження (в даному випадку регіонів України).

Стандартизація вихідних показників відбувається за правилом:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{s_j}, \quad (3.4)$$

де z_{ij} – стандартизовані значення показників;

x_{ij} – вихідні значення показників;

\bar{x}_j – вибіркове середнє значення показника X_j ;

s_j – вибіркове середньоквадратичне відхилення показника X_j ;

$i=1..m; j=1..n$;

n – кількість показників, обраних для дослідження.

Матриця головних компонентів (координат досліджуваних об'єктів у новому просторі) обчислюється за формулою:

$$F = Z \cdot W \cdot \Lambda^{-1}. \quad (3.5)$$

Обчислення проведемо за таким алгоритмом:

Таким чином, алгоритм обчислень за методом головних компонентів має такий вигляд [17]:

- 1) стандартизація вихідних показників;
- 2) обчислення кореляційної матриці R ;
- 3) обчислення матриць V та Λ ;
- 4) обчислення матриці W факторних навантажень;
- 5) обчислення матриці F значень головних компонентів;
- 6) економічна інтерпретація результатів.

Проведемо розрахунки за наведеним алгоритмом. Для компактного подання інформації про вихідні дані, поставимо у відповідність кожній області України символічне позначення (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1– Символічні позначення областей України

Область	Код	Область	Код	Область	Код
Вінницька	O_1	Київська	O_9	Сумська	O_{17}
Волинська	O_2	Кіровоградська	O_{10}	Тернопільська	O_{18}
Дніпропетровська	O_3	Луганська	O_{11}	Харківська	O_{19}
Донецька	O_4	Львівська	O_{12}	Херсонська	O_{20}
Житомирська	O_5	Миколаївська	O_{13}	Хмельницька	O_{21}
Закарпатська	O_6	Одеська	O_{14}	Черкаська	O_{22}
Запорізька	O_7	Полтавська	O_{15}	Чернівецька	O_{23}
Івано-Франківська	O_8	Рівненська	O_{16}	Чернігівська	O_{24}

Вихідні дані для проведення розрахунків занесемо до таблиці 3.2 (2019 рік) та 3.3 (2020 рік).

Таблиця 3.2 – Вихідні дані за 2019 рік для методу головних компонентів [21], [40]

Код	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	Код	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅
O ₁	9196,8	153,2	71104	0,7	58,0	O ₁₃	10394,4	271,6	70336	0,3	59,1
O ₂	11800,5	297,5	58297	1,0	50,9	O ₁₄	8372,1	540,3	72738	1,1	58,3
O ₃	19841,6	1191,1	114784	0,2	59,5	O ₁₅	15316,4	841,3	123763	0,4	56,6
O ₄	6789,2	338,4	45959	0,3	50,9	O ₁₆	5225,1	116,7	49044	0,2	58,4
O ₅	6095,3	202,7	62911	0,4	58,5	O ₁₇	6399,4	184,6	62955	2,1	59,8
O ₆	7010,9	288,1	41706	2,4	55,4	O ₁₈	8016,4	47,7	46833	1,9	53,8
O ₇	8246,3	538,3	85784	2,1	58,1	O ₁₉	7953,8	287,6	86904	2,5	62,1
O ₈	5969,9	529,3	57033	1,1	56,6	O ₂₀	11420,8	237,9	52922	1,7	58,9
O ₉	27299,0	930,2	112521	1,4	59,3	O ₂₁	6812,2	161,6	59583	0,1	57,0
O ₁₀	7536,1	80,0	67763	4,8	55,6	O ₂₂	8143,2	298,7	76904	1,7	59,3
O ₁₁	1303,0	209,0	16301	0,3	58,8	O ₂₃	3716,9	58,9	37441	0,5	59,0
O ₁₂	10137,4	446,8	70173	1,0	57,8	O ₂₄	7965,9	447,4	69725	2,7	58,9

Таблиця 3.3 – Вихідні дані за 2020 рік для методу головних компонентів [21], [40]

Код	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	Код	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅
O ₁	6226,8	249,9	83175	0,9	58,0	O ₁₃	5422,3	318,8	82149	2,4	57,3
O ₂	9319,5	240,8	73215	0,7	50,9	O ₁₄	6757,9	470,7	82903	1,5	56,8
O ₃	15208,9	1426,0	122379	0,2	59,5	O ₁₅	11829,0	1411,6	134449	0,2	54,8
O ₄	5355,9	424,0	49422	5,2	50,9	O ₁₆	3165,9	229,4	58332	0,0	56,1
O ₅	5615,5	266,6	70247	0,8	58,5	O ₁₇	4763,8	321,9	70576	2,0	56,8
O ₆	3192,3	193,3	48861	0,7	55,4	O ₁₈	5510,9	47,5	54833	0,9	51,6
O ₇	5864,6	851,4	91498	1,6	58,1	O ₁₉	6178,4	344,0	92864	3,0	59,9
O ₈	3630,9	402,0	63254	0,3	56,6	O ₂₀	3536,8	155,6	59987	2,3	56,8
O ₉	12929,1	735,8	123267	0,9	59,3	O ₂₁	5784,0	94,8	65916	0,7	54,8
O ₁₀	5562,3	188,4	77816	4,2	55,6	O ₂₂	4627,2	176,7	86319	1,5	57,0
O ₁₁	1086,3	74,4	18798	3,0	58,8	O ₂₃	2533,5	61,8	46136	0,4	56,5
O ₁₂	5880,9	639,3	85198	0,8	57,8	O ₂₄	5599,5	455,0	78118	2,6	56,4

Для зіставлення регіонів обчислимо перший головний компонент F_1 , який будемо асоціювати з індексом інвестиційної привабливості. Для

зручності подальшого аналізу й інтерпретації результатів, проведено його нормування до діапазону [0; 1] за формулою:

$$F_{i1}^* = \frac{F_{i1} - F_{min}}{F_{max} - F_{min}}, \quad (3.6)$$

де F_{i1}^* – нормовані значення першого головного компонента;

F_{i1} – вихідні значення першого головного компонента;

F_{min} , F_{max} – мінімальне та максимальне значення першого головного компонента відповідно.

Результати розрахунків (значення показників) та ранг (місце області) для 2019 року і 2020 року наведені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Результати рейтингування областей України за індексом інвестиційної привабливості F^*

Область	2019 р.		2020 р.		Область	2019 р.		2020 р.	
	F^*	Ранг	F^*	Ранг		F^*	Ранг	F^*	Ранг
Вінницька	0,30	11	0,40	8	Миколаївська	0,37	8	0,37	10
Волинська	0,26	14	0,36	11	Одеська	0,41	5	0,45	6
Дніпропетровська	0,98	2	1,00	1	Полтавська	0,80	3	0,92	2
Донецька	0,15	20	0,12	23	Рівненська	0,15	21	0,27	17
Житомирська	0,24	15	0,34	13	Сумська	0,24	16	0,32	14
Закарпатська	0,15	19	0,19	21	Тернопільська	0,10	22	0,21	20
Запорізька	0,45	4	0,52	4	Харківська	0,41	6	0,43	7
Івано-Франківська	0,29	13	0,30	15	Херсонська	0,30	12	0,22	19
Київська	1,00	1	0,79	3	Хмельницька	0,22	17	0,30	16
Кіровоградська	0,17	18	0,24	18	Черкаська	0,35	10	0,35	12
Луганська	0,00	24	0,00	24	Чернівецька	0,07	23	0,18	22
Львівська	0,40	7	0,48	5	Чернігівська	0,36	9	0,37	9

Як випливає з наведених даних, Хмельницька область знаходиться у нижній частині рейтингу. У 2019 році вона займала 17 місце, а у 2020 році – 16 місце, піднявшись на одну позицію. Цей результат узгоджується зі зробленими раніше висновками про стан інвестиційної діяльності в області, зокрема, про певні негативні тенденції зміни показників, що її характеризують.

3.2 Використання технології інтегрального оцінювання для оцінювання інвестиційної привабливості Хмельницької області

Як відзначалось в проведеному аналізі наукових публікацій, досить поширеним для оцінювання інвестиційної привабливості регіону є підхід, який базується на технології побудови інтегрального показника. Він також дає повну редукцію вихідних показників і вимагає попередньої стандартизації вихідних даних з метою вилучення впливу одиниць вимірювання на кінцевий результат. Крім того, така процедура покращує інтерпретацію отриманих кількісних результатів.

Розрахунок інтегрального показника проведемо за правилом адитивної зваженої згортки:

$$I_{IA} = \sum_{i=1}^n w_i U_i, \quad (3.7)$$

де I_{IA} – інтегральний показник інвестиційної привабливості регіону;

U_i – нормоване значення вихідного показника X_i ;

w_i – ваговий коефіцієнт, що відображає значущість впливу вихідного показника X_i на кінцевий результат;

n – кількість вихідних показників.

Стандартизацію (нормалізацію) вихідних показників проведено за формулою:

$$U_{ij} = \frac{X_{ij} - X_{jmin}}{X_{jmax} - X_{jmin}}, \quad (3.8)$$

де U_{ij} – нормовані значення показників;

X_{ij} – вихідні значення показників;

X_{jmin}, X_{jmax} – найменше та найбільше значення показника X_j відповідно;

$i=1..m; j=1..n$.

Перетворення (3.8) приводить всі показники бо діапазону $[0; 1]$. За умови виконання рівності:

$$\sum_{i=1}^n w_i = 1, \quad (3.9)$$

всі значення інтегрального показника I_{IA} також будуть знаходитись в діапазоні $[0; 1]$. Це полегшить зіставлення результатів та їх інтерпретацію.

Обчислення організуємо за таким алгоритмом:

- 1) нормалізація вихідних показників;
- 2) визначення вагомості вихідних показників;
- 3) проведення згортки вихідних показників;
- 4) інтерпретація результатів.

Проведемо розрахунки інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону за відібраною сукупністю показників. Вихідні дані для розрахунків оберемо з таблиць 3.2 та 3.3. Оскільки в нас відсутня інформація щодо вагомості вихідних показників, вважатимемо, що вони мають однаковий вплив на кінцевий результат. Тобто, вагомість кожного вихідного показника покладемо рівною:

$$w_j = \frac{1}{n}, j = 1..n. \quad (3.10)$$

Результати розрахунків занесемо до таблиці 3.5.

Аналіз представлених результатів дозволяє зробити такі висновки. Хмельницька область в загальному рейтингу областей України за досліджуваною характеристикою займає знову невисоку позицію: у 2019 році 19 місце, у 2020 році – 17 місце. Отримані результати співзвучні з попередніми. Як і для оцінювання інвестиційної привабливості за методом головних компонентів, у 2020 році має місце незначне покращення позиції Хмельницької області.

Таблиця 3.5 – Результати рейтингування областей України за інтегральним показником інвестиційної привабливості I_{IA}

Область	2019 р.		2020 р.		Область	2019 р.		2020 р.	
	I_{IA}	Ранг	I_{IA}	Ранг		I_{IA}	Ранг	I_{IA}	Ранг
Вінницька	0,33	15	0,38	13	Миколаївська	0,36	13	0,46	7
Волинська	0,24	20	0,27	19	Одеська	0,42	9	0,45	8
Дніпропетровська	0,68	2	0,75	1	Полтавська	0,56	3	0,67	2
Донецька	0,16	24	0,37	14	Рівненська	0,24	19	0,26	21
Житомирська	0,30	17	0,33	16	Сумська	0,39	11	0,40	11
Закарпатська	0,31	16	0,22	23	Тернопільська	0,24	21	0,21	24
Запорізька	0,48	5	0,50	5	Харківська	0,53	4	0,56	4
Івано-Франківська	0,34	14	0,27	18	Херсонська	0,39	12	0,35	15
Київська	0,74	1	0,64	3	Хмельницька	0,25	18	0,29	17
Кіровоградська	0,43	7	0,42	10	Черкаська	0,43	8	0,39	12
Луганська	0,18	23	0,26	20	Чернівецька	0,22	22	0,22	22
Львівська	0,40	10	0,43	9	Чернігівська	0,47	6	0,46	6

Зіставимо результати розрахунків показників інвестиційної привабливості за використаними методами з результатами оцінювання інвестиційно-інноваційного розвитку та зовнішньоекономічної співпраці за даними 2019 року і 2020 року, яке представлено Міністерством розвитку громад та територій України (МРГТУ) [40].

Методика, використана Міністерством, оцінювання передбачала використання таких показників:

- індекс капітальних інвестицій, відсотків до попереднього року;
- обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу, грн;
- темп зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), відсотків до обсягу на початок року;
- обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення, дол США;
- частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, відсотків;
- обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу, дол США.

Таблиця 3.6 – Зіставлення результатів оцінювання

Область	Значення показників					
	2019 р.			2020 р.		
	F^*	I_{IA}	За оцінкою МРГТУ	F^*	I_{IA}	За оцінкою МРГТУ
Вінницька	11	15	16	8	13	17
Волинська	14	20	1	11	19	15
Дніпропетровська	2	2	6	1	1	4
Донецька	20	24	14	23	14	2
Житомирська	15	17	19	13	16	14
Закарпатська	19	16	8	21	23	24
Запорізька	4	5	9	4	5	6
Івано-Франківська	13	14	20	15	18	22
Київська	1	1	5	3	3	18
Кіровоградська	18	7	2	18	10	3
Луганська	24	23	22	24	20	10
Львівська	7	10	11	5	9	21
Миколаївська	8	13	4	10	7	9
Одеська	5	9	17	6	8	12
Полтавська	3	3	7	2	2	5
Рівненська	21	19	24	17	21	20
Сумська	16	11	13	14	11	8
Тернопільська	22	21	21	20	24	19
Харківська	6	4	10	7	4	7
Херсонська	12	12	3	19	15	25
Хмельницька	17	18	23	16	17	11
Черкаська	10	8	15	12	12	16
Чернівецька	23	22	18	22	22	23
Чернігівська	9	6	12	9	6	13

Як впливає з представлених в таблиці 3.6 даних, має місце певна розбіжність у результатах рейтингування для окремих регіонів. Зокрема, у 2019 році Хмельницька область посіла 23 місце, а у 2020 році – одинадцяту сходинку. В першому випадку маємо гірший результат за той, який отриманий нами, в другому випадку – кращий. На наш погляд, розбіжність у результатах пояснюється тим, що в методиці Міністерства розвитку громад та територій України використана інша система показників. За показниками індексу капітальних інвестицій та темпу зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій у 2019 році Хмельницька область мала досить низькі показники у порівнянні з іншими регіонами (24 та 22 позиції відповідно), що в кінцевому випадку негативно вплинуло на загальний рейтинг області у цей рік. Ми не включали ці показники в наші розрахунки, оскільки вважаємо, що

вони певною мірою дублюють інформацію, відображену іншими показниками, фразованими в розрахунках. Тому місце Хмельницької області у 2019 році вважаємо заниженим.

У розрахунках Міністерства за 2020 рік не використаний показник обсягу прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення (ймовірно, через відсутність даних на момент розрахунку рейтингу). Нами в ході аналізу було встановлено, що за значеннями цього показника у 2020 році Хмельницька область мала невисокий рейтинг. Тому його виключення з розрахунків істотно «підняло» місце Хмельницької області, яке, на наш погляд, в даному випадку є завищеним.

Фактично за всіма складовими компонентами, за якими розраховується і індекс інвестиційної привабливості F^* , і інтегральний показник інвестиційної привабливості I_{IA} , Хмельницька область має невисокі значення у порівнянні з іншими регіонами. Для покращення ситуації варто розробити і впровадити програми залучення інвестицій відповідно до завдань, визначених у «Стратегії розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки» [51]. Зокрема, підвищити рівень зайнятості в області шляхом створення нових робочих місць (показник X_5), а також стимулювати випуск інноваційної продукції, що також покращить значення відповідного показника (X_4). Реалізація завдань програми, пов'язаних із залученням капітальних інвестицій (показник X_1), стимулюватиме розвиток економіки області, що безпосередньо вплине на показник X_2 – обсяг ВРП на одну особу населення. Це дозволить підвищити інвестиційну привабливість області і сприятиме залученню інвестицій на об'єкти господарської діяльності області.

ВИСНОВКИ

Стійкий соціально-економічний розвиток регіонів України передбачає необхідність активізації інвестиційної діяльності, яка спрямована на формування фінансового підґрунтя підвищення ефективності та результативності діяльності підприємств, створення нових робочих місць, досягнення високих соціальних стандартів життєдіяльності населення. Досягнення цієї мети зумовлює розробку відповідних механізмів управління інвестиційною привабливістю регіону, яка є важливою складовою всієї економічної політики як на загально державному рівні, так і рівні регіонів. Суттєві структурно-технологічні зрушення в економіці, викликані процесами глобалізації, зростанням конкуренції на зовнішніх та внутрішніх ринках, наслідками пандемії Covid-19 вимагають зростання залучення інвестицій, що в умовах обмеженості фінансових ресурсів і вкрай важливим завданням. Тому забезпечення інвестиційної привабливості регіону є стратегічним завданням розвитку підприємницьких структур, що сприятиме залученню капіталовкладень, в першу чергу від іноземних інвесторів, що зрештою сприятиме досягненню Україною статусу інвестиційно-привабливої держави і створить умови для її інтеграції у світовий економічний простір.

Тому в нинішніх умовах провадження виробничо-господарської діяльності питання, пов'язані оцінюванням інвестиційної привабливості регіонів з метою визначення напрямів активізації інвестиційних процесів, пошуку та використання резервів підвищення ефективності використання регіональних інвестицій, мають пріоритетне значення.

У першому розділі роботи нами проаналізовано основні засади регіональної інвестиційної політики як складової стратегії соціально-економічного розвитку України. Встановлено що оцінювання інвестиційної привабливості регіонів є домінантою їх стійкого розвитку, оскільки результати такого оцінювання надають можливість інвесторам оцінити не тільки приріст

інвестицій, а й спрогнозувати рівень потенційних втрат. Дослідження праць науковців із даної тематики показало, що існує певна різноманітність в підходах до оцінювання рівня інвестиційної привабливості регіонів, які відрізняються як сукупністю показників, включених у методи проведення розрахунків, природою показників, так і самими процедурами оцінювання. Однак в більшості випадків результатом є інтеграція вихідних даних до деякого єдиного показника інвестиційної привабливості з подальшим рейтингуванням регіонів за значеннями цього показника. Це дозволило визначити напрям проведення розрахунків у даному дослідженні.

В другому розділі нами проведений аналіз стану інвестиційної діяльності та показників, що її визначають. Констатовано, що на даний час на світовому рівні використовуються різноманітні рейтинги, які дозволяють оцінити інвестиційну привабливість України. Встановлено, що Україна поки що має невисокі позиції у цих рейтингах, що не дозволяє класифікувати її як країну, сприятливу для капіталовкладень. Причинами цього є все ще досить високий рівень корупції, недосконалість регуляторної політики, відсутність дієвих механізмів забезпечення прав інвесторів, втрата переваг у вартості ведення бізнесу у порівнянні з сусідніми країнами, відтік недорогої та кваліфікованої робочої сили за кордон. Разом з тим, мають місце певні позитивні зрушення. Україна поступово поліпшує свої позиції у міжнародних рейтингах. Урядом ухвалено низку нормативних актів, спрямованих на поліпшення умов ведення бізнесу в Україні, забезпечення їх спрощення та прозорості, захисту прав інвесторів. Також констатовано інтенсивний розвиток ІТ-галузі, що робить її потенційно привабливою для іноземних інвесторів.

Аналіз показників інвестиційної діяльності в Україні показав значну кількість проблемних ситуацій, які в першу чергу викликані пандемією Covid-19. Така ж ситуація спостерігається і для економіки Хмельницької області. Темпи росту капітальних інвестицій зменшуються і впродовж двох останніх років є нижчими за 100 відсотків. В структурі капітальних інвестицій

переважають власні кошти підприємств, що свідчить про недостатнє залучення зовнішніх інвесторів, як з України, так і закордонних. За показником залучення капітальних інвестицій на одну особу Хмельницька область в останні роки дещо покращила свої позиції серед регіонів України і у 2020 році займала десяте місце.

За показником залучення прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу область також займає невисоке місце, що свідчить про недостатнє залучення капіталовкладень від іноземних партнерів. Найбільшими вкладниками залишаються Кіпр, Нідерланди, Польща, Ізраїль та Німеччина.

Нами проаналізована Стратегія розвитку Хмельницької області на період до 2025 року. Встановлено, що активізація інвестиційної діяльності є однією з пріоритетних цілей економіки області.

Проведено оцінювання рівня інвестиційної привабливості області за макроекономічними показниками, що характеризують економічний, соціальний та інвестиційний розвиток. Розрахунки здійснювались за методом головних компонентів та за технологією побудови інтегрального показника показали, що область має невисокі позиції, що пояснюється досить низькими значеннями включених у розрахунки показників у порівнянні з їх значеннями для інших областей України. Обидва методи дали подібні результати оцінювання, що свідчить про їх правдоподібність.

Отримані результати можуть бути використані обласною державною адміністрацією при виявленні слабких місць в економічній діяльності підприємств області, розробленні заходів щодо поліпшення ситуації, проєктуванні програми залучення інвестицій в економіку області.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Davydenko N. Investment attraction of the agricultural sector of the Ukrainian region in the contemporary conditions of socio-economic development / N. Davydenko, A. Buriak, Demyanenko I. // *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. – Vol. 4(1). – P. 106–110. doi: 10.30525/2256-0742/2018-4-1-106-110
2. Doing business [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.doingbusiness.org/en/doingbusiness>
3. Godlewska-Majkowska H. Regional investment attractiveness. Warsaw School of Economics [Електронний ресурс] / Hanna Godlewska-Majkowska. 2016, Warsaw School of Economics. Warsaw. Режим доступу: <http://www.paiz.gov.pl/publications/regions> .
4. Regional Doing Business – 2020: названо найкомфортніші області для ведення бізнесу в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cutt.ly/wYM0hHy>
5. World investment report 2012. Towards a New Generation of Investment Policies. United nations conference on trade and denelopment (UNCTAD) [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2012_embargoed_en.pdf
6. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : [учебный курс] / И. А. Бланк. – Киев : Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – 448 с.
7. Богдан Н. М. Оцінка інвестиційної привабливості регіону в контексті Фінансового забезпечення регіонального розвитку / Н. М. Богдан // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. – 2018. – Вип. 29, ч. 2. – С. 43 – 51.
8. Бражко О. В. Особливості формування оцінки інвестиційної привабливості економіки / О. В. Бражко // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2009. – № 12. – С. 16 – 20.

9. Бушинський Є. В. Методи оцінки інвестиційної привабливості: регіональний вимір / Є. В. Бушинський // Бізнесінформ. – 2021. – № 1. – С. 157 – 163.
10. Виноградова Н. Л. Формування іміджу та бренду території як фактор підвищення її конкурентоспроможності / Н. Л. Виноградова, О. В. Лащенко // Регіональне управління та місцеве самоврядування. – 2014. – № 2 (11). – С. 132 – 139.
11. Вознюк М. А. Формування регіональної інвестиційної політики у сфері енергозбереження (методологія та методи реалізації) : дис.. на здобуття наукового ступеня доктора екон. наук за спеціальністю 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / М. А. Вознюк. – Львів, 2016. – 441 с.
12. Возняк Г. В. Регіональний розвиток: сутність і методологічна основа / Г. В. Возняк // Регіональна економіка. – 2015. – №3. – С. 23 – 43.
13. Впровадження інвестиційних інструментів на регіональному та муніципальному рівнях. Кейс стаді. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/609/Case_Study_PLEDDG_Inv_estments-web.pdf
14. Гелеверя Є. М. Інвестиційна привабливість регіонів як основа сталого розвитку країни [Електронний ресурс] / Є. М. Гелеверя, Ю. І. Сергієнко // Бізнес Інформ. – 2020. – № 4. – С. 111-117.
15. Головне управління статистики у Хмельницькій області [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://statbrd.ic.km.ua/ukr/index.htm>
16. Гомольська В. Організаційно-економічні аспекти поліпшення інвестиційного клімату регіону / В. Гомольська // Регіональна економіка. – 2003. – № 3. – С. 62 – 70.
17. Григорук П.М. Багатомірне економіко-статистичне моделювання : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / П. М. Григорук. – Львів, «Новий світ», 2006. – 148с. ISBN 966-418-002-5

18. Гурова К. Д. Экономическая реформа (некоторые аспекты реализации) / К. Д. Гурова. – Харьков : Фолио, 2000. – 388 с.
19. Гуткевич С. А. Інвестиційна привабливість аграрного сектору економіки / С.А. Гуткевич. – Київ : Європ. ун-т, 2003. – 251 с
20. Давиденко Н. М. Оцінка інвестиційної привабливості регіону в умовах сучасних викликів / Н.М. Давиденко // Економічний форум. – 2017. – №2. – С. 86 – 93.
21. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
22. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / за заг. ред. В. Є. Воротіна, Я. А. Жаліла. – Київ : Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, 2010. – 288 с.
23. Європейська бізнес-асоціація [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://eba.com.ua/>
24. Єльнікова Ю. В. Рейтингування регіонів України за рівнем привабливості для відповідальних інвестицій / Ю. В. Єльнікова // Інвестиції: практика та досвід. – 2020. – №17. – С. 63 – 68.
25. Завадських Г.М. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону / Г.М. Завадських // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 17. – С. 152 – 155.
26. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8 вересня 2005 р. №2850-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – №51. – Ст. 548.
27. Закон України. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні : закон : [прийнято Верх. Радою України 17.12.2020] [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cutt.ly/tY1TMA1>
28. Захожай В. Статистика інвестиційної діяльності / В. Захожай, М. Кіт // Персонал. – 2007. – № 8. – С. 10-18.
29. Індекс сприйняття корупції-2020 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/>

30. Кабінет міністрів України. Постанова від 03 березня 2021 р. № 179 «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cutt.ly/7Y11Q60>
31. Кербікова А. С. Діагностика інвестиційної привабливості регіонів України / А. С. Кербікова, О. О. Письменна, Т. В. Гулик // Die wichtigsten Vektoren für die Entwicklung der Wissenschaft im Jahr. – 2020. – Band 1. – С. 10 – 15.
32. Коваль Н. В. Формування та реалізація регіональної інвестиційної політики у сучасних умовах / Н. В. Коваль // Сучасні тенденції розвитку регіонів та галузей народного господарства : монографія / Нац. металург. академія України; за заг. ред. Л. М. Савчук, Л. М. Бандоріної. – Дніпро: Пороги, 2018. – С. 46 – 57.
33. Козяр Н. О. Теоретичні підходи до трактування сутності категорії «інвестиційна привабливість» у сільському господарстві / Н. О. Козяр // АГРОСВІТ. – 2018. – № 23. – С. 66 – 72.
34. Конференції ООН з торгівлі та розвитку UNCTAD [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://unctad.org/>
35. Лаглер К. Формування інвестиційної привабливості економіки регіону / К. Лаглер, С. Богуславська // Вчені записки Університету «КРОК». – 2020. – № (3) 5. – С. 207 – 213. Doi: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2020-59-207-213>
36. Лещук Г. В. Систематизація підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіону / Г. В. Лещук // Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2020. – Вип. 29. – С. 93-98.
37. Лещук Г. В. Інвестиційна привабливість к домінанта розвитку інфраструктури регіону / Г. В. Лещук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. – 2017. – Вип. 23(2). – С. 144-147

38. Матвеева О. Ю. Інвестиційна привабливість регіону в контексті формування засад забезпечення його сталого розвитку / О. Ю. Матвеева, А. С. Міняйло // Аспекти публічного управління. – 2015. – № 11 – 12. – С. 77 – 88.
39. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Наказ від 29.10.2013 № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>
40. Міністерство розвитку громад та територій України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua/>
41. Міністерство фінансів України. Офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>
42. Мунька С. С. Аналіз інвестиційної привабливості регіонів України / Мунька С. С // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2021. – № 1. – С. 90-93.
43. Національний банк України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>
44. Про затвердження «Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій» : наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств і організацій № 22 від 23.02.1998 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – № 8. – С. 243
45. Про затвердження Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку. Наказ Держкомстату України № 114 від 15.04.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uazakon.com/documents/date_1a/pg_ibcnog/index.htm
46. Про інвестиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/HYVliQa>
47. Рейтингове агентство IBI-Rating [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ibi.com.ua/>

48. Сізова Н. Д. Оцінка інвестиційної привабливості з використанням інформаційної системи / Н. Д. Сізова, О. О. Петрова, Г. В. Солодовник, М. Ю. Перун // Молодий вчений. – 2017. – № 4.4. – С. 90 – 93.
49. Стахорська С. І. Методичний підхід щодо оцінки інвестиційної привабливості регіонів України / С. І. Стахорська // Управління розвитком. – 2016. – № 4. – С. 30 – 38.
50. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика : [навч. посіб.] ; 2-ге вид., випр. і доп.] / Д. М. Стеченко. – Київ. : Вікар, 2002. – 374 с.
51. Стратегія розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cutt.ly/IYMNyNW>
52. Стратегія фінансового сектору України до 2025 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cutt.ly/MY0HEDw>
53. Телюк П. Український ринок інвестицій: тенденції та перспективи на 2020 рік та майбутнє [Електронний ресурс] / П. Телюк. – Режим доступу: <https://sk.ua/uk/publications-uk/investicii-2020/>
54. Чи здатні «інвестняні» покращити інвестиційний клімат в Україні? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cutt.ly/CYM8GS2>